

MULTÉS JÖVŐ

* ZSIDÓ IRODALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT *
SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF * XXIX. ÉVFOLYAM, 1939 AUGUSZTUS

MERT ENYÉM A FÖLD...

Világnézletek felsőbbrendűségéért, gazdasági többletek megszerzéséért, keresztényi tanok megvalósításáért, netáni elvetéséért folyik az ádáz harc és dül a rút egyenetlenség a civilizált emberiség között szerte a nagy világban.

Csatát vív és véráldozatos harcot harcol a Szentföld embere is a hataloméért és a kenyérért. Ropog a puska, hömböl az ágyú, robban a bomba, berreg a harci repülő a megszentelt földön és nyomukban az áldozatok tömegei szaporodnak.

És ebben a vérszagos zavarosságban elernyedten emelkedik munkára a dolgoz kar, bágyatagon lendül eredményességre az életforgás, nincsen béke, nincsen áldás és nincsen kenyér.

Ott, ahol a kultúra csírája éledt, ahol az ember szeretet felséges igéje hangzott el parancsolón a megértésre, ahol az istenbéke eszméje rezdült magasztalón életre, hogy suhanó szelek szárnyán terjessze tökéletes értékét mindenütt az egész földön, — ott miért ölik és gyilkolják egymást Istennek gyermekei? Miért nem becsülik egymást hagyományos tiszteletadással, miért nem áldják közös megbékéléssel, kíméléssel és ihlettel a megszületett anyaföldet, amelyhez annyi boldog emlékezés és szent érzés fűzi őket.

Hát valóban a gyarló ember az ura és parancsolója ennek a földdarabkának, hogy ő maga szabja meg rajta akaratát és tűzön-véren át életek és értékek feláldozásával dacos elszántsággal érvényesítse fölényét az elnyomottak és a gyöngébbek felett?

Tusakodnak, orozkodnak és viaskodnak rajta emberek kegyetlen nekirohanásokkal, a föld maga pedig

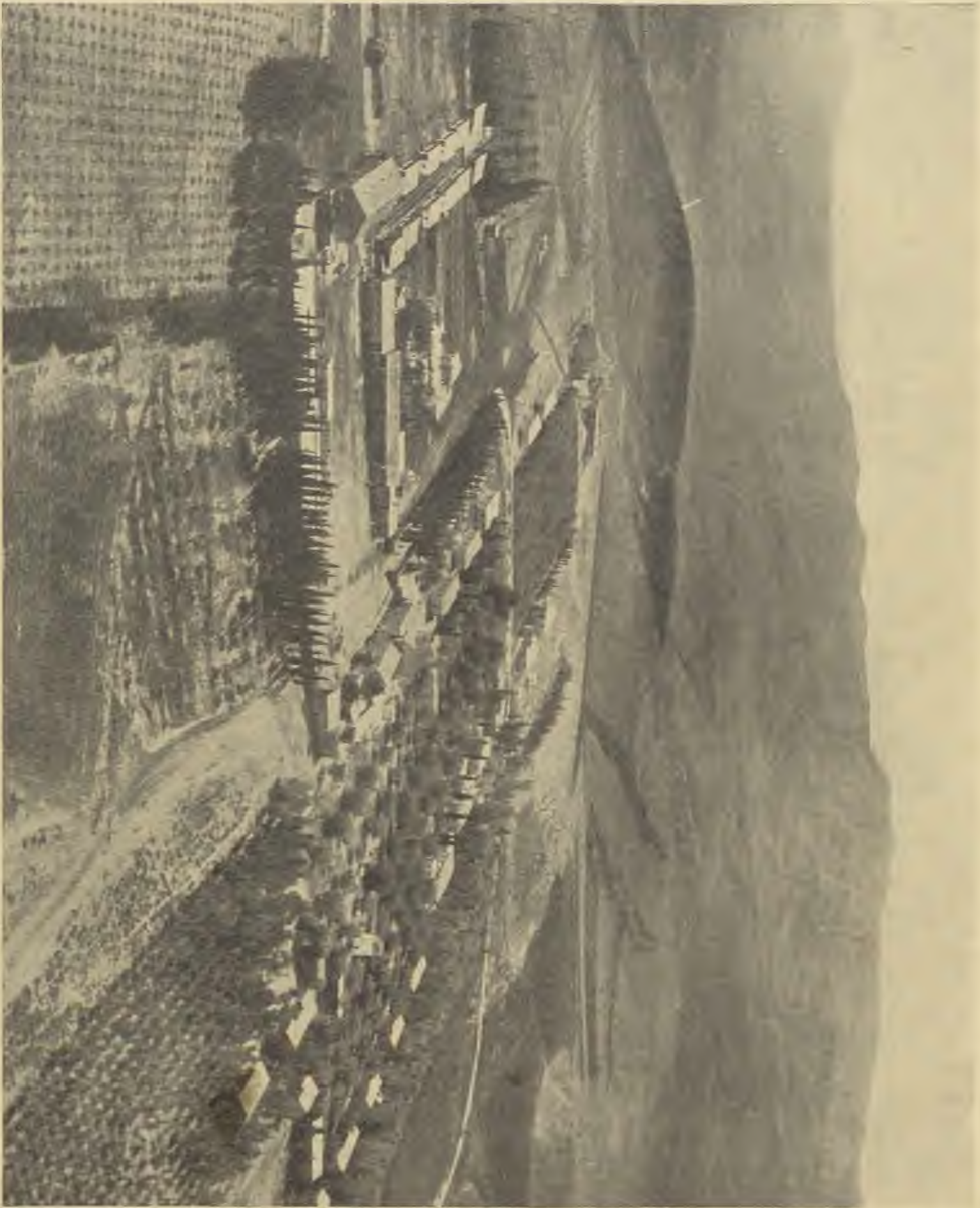
hallgat öntelt türelmességgel, nem beszél, nem von kérdőre a zűrzavarban senkit.

Ha egyszer megszólalna... Az ősi föld szent lehelete, a biblia ha szót ejtene egyszer, — egyszerűen, csendesén azt mondaná: — „Nézzétek harcoskedvű, szeretetnélküli, vértivó, megrészegült emberek. nézzétek, ez a keskeny földszáv itt a „Nagy tenger“ mentén Erec Jiszráel, a Szentföld, amelyet Isten egykor odaadott kiválasztott népének örök tulajdonul. Ezen a földön zengte világgá Dávid király elévülhetetlen zsoltárait. Ez a föld tolmácsolta nagyvilággá bölcs Salamon király okosító példabeszédeit. Itt élt a döbbenetes lelki erejű Jeremiás próféta. Innen buggyant világgá a kereszténység mindent átfogó eszméje a humanizmus és a civilizáció megalapozására.

Tudjátok meg ti zavarthozó és marakodó emberek, hogy ennek a varázslatos darabka földnek a területe mindössze 26 ezer km². A világ népeinek legszerencsétlenebbje, a mindig és mindenütt megvetett zsidó 2000 éves hányódás, vetődés, megalázás és üldözés után vissza akar térni ősei földjére. Ám itt most az arabok élnek, ők parancsolnak az ősi rögön és nem engedik hazatérni Izrael szétszéledt gyermekeit. Csak 26 ezer km² ennek az országnak a területe, az arab földóriás közvetlen szomszédságában kereken 2,300.000 km². 13½ millió ember él ezen a nagy kiterjedésen. 1 négyzetkilométerre 6 lélek jut csupán. És ez a hatalmas földdarab nem elég a kevés számú arab lakosságnak, ők még ezenfelül a kicsiny Palesztinára is rávágódnak. Miért, ez kenyéradóbb, talán azért? Hát termékenyebb volt ez a kis országocska évekkal

A Jordán folyó (Z. Kluger légi felvétele)

Kfar Giladi. Galilea

(Z. Kluger légifelhvétele)

ezelőtt, amikor csak az arabok lakták, amikor a zsidók csak imádkozni és meghalni zárandokoltak ide! Dolgozzanak és szorgoskodjanak ők is, miként azt a zsidók cselekszik a kiszikkadt, kopár földeken, ott a 460.000 km² kiterjedésű Irakban, a régi Mezopotámiában, — ahol a Paradicsom kertje pompázott — ahol hajdan viruló földtáblák ontották a dús termést szorgalmas megművelőiknek. Tanuljanak és foglalkozzanak az óriási földdarab többi részén is buzgalommal, ne politizáljanak és ne álmodozzanak annyit, hanem munkálkodjanak verejtékező kitartással, akkor lesz bőséggel mindenük és nem lesz okuk és gondjuk ráfanyalodni mások értékeire és gazdaságaira.“ És szólna a szentkönyv az angolokhoz és mondván: „Anyországotok, Nagybritánia területe 242.000 km² 46,324.000 lakossal. Kicsit szűkösen vagytok rajta, mivel 1 km²-en 192 ember él. De ti okosak, előrelátók és erősek voltatok és bőségesen gondoskodtatok jövőtökről. Elfoglaltatok és hatalmatokba kerítettétek a földgolyó egyharmad részét, 34,600.000 km²-nyi területet. Ezen az óriási területen közel 500 millió ember dolgozik és verejtékezik jólétetekért. Nem gondoljátok jólétben dúskáló emberek, hogy ebből a rettenetesen nagy földrészről illő volna egy darabocskát jut-

tatni azoknak, akiket ok nélkül, kedvtelésből, gúnyból, számításhból, irigységből, szenvedélyből mindig hajszolnak, ütnek és üldöznek. Csak egy morzsányit juttassatok ezeknek a meggyötörteknek, ne is a magatokéból tegyétek, azt tartsátok meg és örködjétek rajta, ne is a máséból adjatok nekik, csak azt adjátok oda, ami megilleti őket, ami az övéké volt, amiért annyi sok fáradságot és vért áldoztak és amit 2000 év óta imáikban és fohásaikban visszaesdekelnek az Egyetlenegyedtől!“

És harsogva hangzik a biblia szent szavának parancsolatja a hatalmas földtulajdonnak uraihoz: „Istenmondta — *enyém a föld!* — és nem a tiétek angolok. Ne birtokoljátok el és ne rendelkezetek vele holmi fehér könyvek tanúságbizonylatával az isteni kinyilatkozás ellenére. Ne merészeljétek fehér könyveket a biblia könyve fölé értékelni és Isten által a sokat szenvedett népnek tulajdonként juttatott földet idegeneknek ígérni. Ezt a földet a Mindenható már 4000 év előtt Ábrahámnak és rajta keresztül ivadékainak ígérte oda szent szövetség megkötésével mindörökre a világ végéig!“

A biblia, a szentkönyv ha megszólalna egyszer...

(— . .)

*Kfar Jeheskel (Emek Izrael)
(Z. Kluger légifelvétele)*

Jehuda Jáári a mai héber irodalom egyik kiváló képviselője. Húszéves korában, 1920-ban vándorolt ki Palesztinába. Sok kisebb írása után 1937-ben lépett először a nyilvánosság elé egy nagyobb terjedelmű művel, melyben a Tegnap és a Ma zsidósága között próbál hidat verni. Ez a novellája a dr. Patai Rafael és Welmut Zvi szerkesztésében Jeruzsálemben megjelent novella-antológiából való.

Szomszédom a németországi bevándorlók egyike, nemrégén jött Ereche, azokkal az emigránsokkal, akik az elnyomás elől menekültek onnan. Egyszerre költöztünk ugyanabba a házba, Jeruzsálem új negyedébe, nem sokkal miután az fölépült. Ő a földszinten lakik, én pedig pontosan fölötte az emeleten.

Személyes ismeretség nincs közöttünk. Idegenkedtem még akkor attól, hogy szomszédommal személyes kapcsolatot teremtek. Mindennap elmegyek néhányszor lakása előtt és ajtajáról szinte beszédesen ragyog felém a csiszolt rézlemezre nagy, héber betűkkel kivésott neve: Richard Oppenheimer. Ez a név csillog felém mindig a ragyogó névtábláról, mialatt elmegyek lakása előtt: Richard Oppenheimer.

Reggelenként, amikor munkába indulok, szoktam szomszédommal a hallban találkozni. Ő is akkor megy be üzletébe. Amint meglát, megemeli kalapját, mosolyogva felém fordul és mély, trombitáló, az egész hallt beharsogó hangon köszön:

— Salom! Guten Morgen!

— Salom! — köszönök vissza és tisztességtudóan én is kalapot emelek.

Ezeken a rendszertelen reggeli találkozásokon kívül, mely udvarias üdvözléseknél nem egyéb, semmi közünk egymással. Ha vastag szivarjainak füstje időnként nem szállna fel hozzám, nyitott ablakán keresztül, észre sem venném a szomszédságát. Nyugodt ember, csendesen járkel, és családi élete is békés. Nincsenek hancúrozó gyermekei, rádió vagy gramofon rekedt hangja sem bömböl ki az ablakán. Ha kettőnk közül valamelyik érzi a másik szomszédságát, az csak ő lehet. Nincs ugyan az én lakásomban sem gramofon vagy rádió, hancúrozó gyerekek sincsenek. De minthogy közvetlenül fölötte lakom, nincs az a szék- vagy asztaltologatás, de akárcsak egy erőteljesebb lépés is, amely mennydörgésszerűen ne hallatszanék le hozzám.

Valamelyik reggel lapozgatva a napilapot, egy szerencsekívánatot ötlött szemembe, melyet Richard Oppenheimerhez intéztek fia születése alkalmából Vajjon ki ez a Richard Oppenheimer — töprengtem, — a szomszédom? Igen, a szomszédom. A gratuláló ugyanis Léwy úr, és tudom, hogy Léwy úr az üzlettársa, így láttam kiírva a főutcán, a nagy drogéria cégéről: Oppenheimer és Léwy. Elolvastam a gratulációt egyszer, kétszer, háromszor. Eltűnődtem csodálatos életünk ösvényein: ugyanabban a házban, ahol én is lakom, egy vajudó asszony fekszik, és én nem tudtam róla; a szomszédomnak fia születik, és noha csak egy vékony gerenda választ el bennünket, nekem arról az ujság hasábjain keresztül kell értesülnöm... Abban a pillanatban elvonult előttem az asszony, fájdalomtól eltorzult képe, a kétségbeesett férj, amint a klinikára szállítatja, és ehhez hasonló dolgok.

Változtak a percek, változtak gondolataim is, kiment

az eszemből a szomszédom újszülött fiával együtt, és napi munkám után láttam.

Elfelejtettem a szomszédomat, de még aznap este ismét eszembe jutott. Éppen vacsorához akartam ülni, amikor kopogtattak az ajtómon. Ajtót nyitottam. Belép a szomszédom: Richard Oppenheimer úr.

— Salom! Guten Abend!

Bevezettem a szobámba. Néhány pillanatig némán és zavartan állott. Most alkalmam volt, hogy közelebbről szemügyre vegyem. Vörös haj, előreugró homlok, kissé kancsal, bronzszínű szem, vérvörös, duzzadt ajak, erőteljes termet és húsos, barázdált tarkó. Szülőfalumban, Lengyelországban az ilyen ábrázatot „ézsau arc“-nak mondják. Látni lehetett rajta, hogy nehezére esik belekezdeni mondanivalójába, és ezért gyorsan segítségére siettem:

— Parancsoljon helyet foglalni, Oppenheimer úr. Miben lehetek szolgálatára?

— Köszönöm. Igen, igen... — dadogott zavartan és hangja kételkedő és erőtlén volt ezúttal, merőben különböző attól a hangtól, mely reggelenként sálomot mennydörgött felém a hallban. — Igen, igen... kérésem volna önhöz... Holnap börisz lesz nálunk. Tudja-e már, hogy fiunk született?

— Igen, Oppenheimer úr, hallottam, mázál tov! — Megráztam a kezét és mingyárt megoldódott a nyelve.

— Elmondom önnek őszintén. Nem tudom, mit csi-

Jemeni zsidó

Tirath Cvi
(Z. Kluger légifelvétele)

náljak. Én... én nem tudom elmondani az áldást holnap a börisznél... Zavarban vagyok. — Amúgy is vörös arca elpirult a szégyentől és vonásaiba hirtelen egy bizonyos gyermeki naivság keveredett, mely egészen a szívemig hatolt, mert semmi sem képes annyira meghatni, mint ha markáns ábrázatot ellágyulni látok.

Elővettem az imakönyvemet és fellapoztam a szóbanlévő áldást.

— Parancsoljon! — mondtam.

— Hm, hm... — dadogott tovább, fokozódó zavarában — de mit csináljak? Nem tudok héberül olvasni... Egy hangot sem tudok. Talán lenne olyan szíves átírni ezt nekem latin betűkkel. — Kínjában ujjain kezdett játszani.

Megdöbentem; benne volt ebben a tudatlansági valloásban minden félszége és gyávasága az ilyen szomszédofajta embereknek. Pedig milyen biztos és milyen szilárd volt mindig a fellépése. Reggelenként a köszönésével mint ha ezt mondta volna: Én mindent tudok!... Elöttem nincsen lehetetlenség!... És most ez a tudatlansági nyilatkozat! De hirtelen megsajnáltam és igyekeztem palástolni megdöbbenésemet. Leültem és leírtam neki az áldást latin betűkkel, ahogyan kérte. Azután kétszer, háromszor felolvastam előtte. Ő is elmondta néhányszor, sajátos német hanglejtéssel: „Páruch áátá... löháchnizó biv'ritó sel Ávráhám ávinu“. Mikor már folyékonyan kezdte olvasni, felálltam és búcsúzását vártam. Kezet nyujtottam. Ő még nem fogadta el.

— Még egy kérésem volna. Bocsásson meg, hogy ennyire fárasztom — félénk hangja megremegett, — csak még egy szerény kérés. A név, uram, a névadás is egyik problémánk... Őn tudja, hogy engem Richardnak hívnak, de a fiunknak egy szép héber nevet szeretnénk, egy bibliai nevet. Kérem, talán tudna egy szép nevet a bibliából.

Felvettem a Tönach-ot az asztalomról és éppen Böhatotcha szidránál ütöttem fel. „Elicur ben Södéur“ feketélt a lap elején.

— Elicur! — olvastam a könyvből.

— Elicur, Elicur! — ujjongott a szomszédom, mintha kincsesbányát fedeztem volna fel számára. — Elicur! Nagyszerű, grossartig! Milyen csodálatos bibliai név!... Köszönöm, uram, köszönöm! Elicur!...

Búcsúzóul kezet nyujtott és közben meghívott a frigyavatásra. Amolyan udvarias meghívás volt ez, csak hogy a kötelességét letudja. De mégis elhatároztam magamban, hogy elmegyek a böriszre. Mert úgy éreztem, hogy én is részese vagyok ennek az örömnak. Az áldást én tanítottam, a nevet én találtam, hát lehetséges, hogy még részt se vegyek ebben az örömben?

Nyári este volt. Néma, fullasztó este. Kiültem a lakásom erkélyére, hogy egy kis levegőt szívjak. Közvetlenül alattam, ugyancsak az erkélyen, ült a szomszédom. Sokáig hallottam a hangját, amint imádkozó módjára mindig ismételve mormolta az áldást: „...löháchnizó biv'ritó sel Ávráhám ávinu...“ Aznap este zavart először a szomszédsága.

II.

Másnap reggel ünneplőbe öltöztem, kimentettem magamat munkahelyemen és elmentem abba a klinikába, melyet a szomszédom tegnap este meghívásakor említett. Kissé elkésve érkeztem, miután a szomszédom az áldást elmondta volt. Nagy közönség volt jelen. Egy kis utat kerestem magamnak a tömegben és az Elijáhu-székig furakodtam.

Az újszülött kitartóan hullatta élete első fájdalmának könnyeit. Az apa új selyemtálszába burkolva ott állt a székre támaszkodva. Ünneplő, mozdulatlan arcán megilletődés ömlött széjjel. Abban a percben megbántam azt, ami az este eszembe jutott, amikor megpillantottam: „Ézsau arc“. Nem, most nem volt ez Ézsau arc, hanem valami megváltoztathatatlan sorsszerűség által megtört ember arca. Lényegesen más kifejezés ült most az arcán, és ez a változás engem nagyon meglepett. Amikor a névadásra került sor, kissé felderült az arca. „Elicur ben Richard“ — mondotta boldogan. De tüstént kijavította: „Ben Röüven“. Szomszédom most egy pillanatra zavarba jött, és tekintetünk most először találkozott. Rám mosolygott.

Egy-kettőre vége lett a ceremóniának és a sivalkodó gyermeket visszavitték anyjához. A vendégsereg a terített asztalokhoz ült, hogy a lakomához fogjon. Zsivaj volt az egybegyűltek között. Üdvözölték egymást, beszélgettek egymással, koccintgattak, nevetgéltek. Nagyrészüket a német kivándorlók közül való volt és jóformán egyet sem ismertem közülük. Én a legidősebb mellé ültem, ő volt a koma. Egész megjelenése vonzó volt, de maga az a tény is, hogy ő a koma. Gondozott szakálla és hajusza, mint valami nagy „kamec“ rajzolódott ki arcára. Ősz haja ezüstkoszorúként fonta körül fejét. Előkelő és magasállású ember benyomását tette. Ha udvari tanácsos úrnak szólítom, ez a cím is ráillett volna. De nem voltam biztos a dolgomban és doktor úrnak szólítottam. Nem tévedtem.

— Milyen volt az áldás, amit az apa elmondott, doktor úr?

— Nagyszerű, nagyszerű... — lelkendezett az öreg sokatmondó hangon, — nagyszerű, grossartig!

— Én tanítottam meg rá — súgtam a fülébe, mert hirtelen dicsekvéshez támadt kedvem. Vagy talán csak jelenlételemet akartam megokolni.

— Úgy? Nagyon derék... — motyogta az öreg udvariasan, és egy pohár bort töltött magának.

— Ő nem tud héberül olvasni — fecsegttem tovább halkán, — le kellett írnom az egész imát latin betűkkel. Az imakönyvben sem tud olvasni. Óh, óh, micsoda nemzedék! Tessék...?

De az öreg nem szólt semmit, csak fenéig kiitta poharát.

— A nagyapja bizonyára rabbija volt még valamelyik német hitközségnek — folytattam, — és ő már a héber betűket sem ismeri... Óh, micsoda apa az, aki így nevelte!?

Az öreg megtörölte ajkát a hófehér asztalkendővel és felém fordult.

— A nagyapja nem volt rabbi, az apja pedig... itt ül ön előtt, én vagyok az apja...

Csak most vettem észre, hogy az ő szemei is kancsalok kissé és hogy arcvonásai emlékeztetnek a szomszédos vonásaira. Elvörösödtem a szégyentől és kárhoztattam magamat azért a dicsvágyért, ami pillanatnyilag elfogott. Nem találtam mentséget még a bocsánatkérésre sem. Ő még egy pohár bort öntött magának, kiitta és beszélni kezdett:

— Minthogy ön tanította meg a fiamat az imára, illő,

hogy mindent megtudjon. A nagyapja orvos volt és én, az apja, ugyancsak orvos vagyok. Én még fiatal koromban elhagytam hitemet, de engem még fölvettek Ábrahám frigyébe, érti ugye?... Mindig olyan félig zsidó, félig gój voltam... Cseppet sem kellemes állapot... De Richard fiamat már nem avattattam frigyünkbe, nem akartam tönkretenni az életét. Azt akartam, hogy tökéletes gój legyen, ugye érti?... És most fiamnak fia született, bevonta őt Ábrahám szövetségébe és engem tisztelt meg a komasággal... Meg tudja-e kellőképpen érteni, tisztelt uram... Itt ültem, tartottam a térdemen a gyermeket és úgy éreztem, hogy kettő fekszik a térdemen, mert a fiamat is tartom, őt is most vétetem föl Ábrahám frigyébe... Meg tud-e jól érteni, kedves uram? Kettős börisz volt ez... Nem, nem! Hármas hörisz! Én, az öreg is most velük együtt léptem be ismét Ábrahám szövetségébe. Hahaha...

Az öreg nevetett kissé remegő hangján és könnyet morzsolt szét a szemében. Abban a pillanatban hozzálépett fia, Richard, és megszorította kezét.

— Mázál tov, apám! — mondotta héberül.

— Mázál tov! — válaszolt az öreg. Felállt és engem otthagya, együtt elindultak, hogy mázál tovval köszöntsek a börisz harmadik tagját, a gyermeket, aki akkor már a szomszéd szobában feküdt, beleölve fájdalmát az anyatej mámorába.

(Héberből: Fisch Ferenc, Debrecen.)

KISS ARNOLD: AZ ÁRULÓ

A rahói híd kirendelt őrsége egy ködös novemberi hajnalon gyanús jeleket észlelt a jablonkai hegy-szoros felé húzódó meredek hágókon. Óvatosan elszórt kukoricaszemeket talált a hóban. A közeli falu határában kezdődött a kacskaringós utat szegélyező sárga pántlika s egy elhagyott domblapály magaslatáig vezetett, ahol néhány nappal ezelőtt súlyos vereséget szenvedett a betörő orosz csapat. A kukoricaszemek úgy világítottak a többméteres hóbunda vakítóan fehér pelyhében, mint valami óriási fehér tigris sárgafényű szemgolyói.

Az őrcsapat előtt világosnak látszott: árulás készül. Ujabb jelzés ez a szoroson túl leskelődő ellenség számára.

— Gazemberek!... fakadt ki az őrcsapat vezénylő tisztje, — de most az egyszer hurokra kerültek.

Parancsot adott ki legényeinek: titokban kell tartani a tapasztalatot. A kukoricaszemeket sem szabad eltakarítani. Majd a nyomára jutunk: kinek van kedve az akasztófával kacérkodni. A kezükre kell jutnia.

Lesbe állott hát két bakával a fiatal hadnagy. Egy kicsiny borókafenyves volt a fedezékük, amögé rejtöztek. Ködös, vak délelőtt mult el, egy fia-lélek se mutatkozott a kihalt, végtelen fehérségben szikrázó vidéken. A domboldalon fekvő ódon rutén templom vékonyszavú kis harangja csilingelve kiáltotta belé a nagy havas némaságba a delet; teremtett lélek nem járt a tájon.

Délután korán alkonyodott. Három óra se volt még s a bágyadt napkorong bíbor ívben hajóit a Kár-

pátok hősipkás bércei mögé, egy-egy oromrésen át tűzpiros színpatakokat ontva a fehér lapályok fölé.

Költői-hajlandóságú lehetett az őrség egyik legénye, somogyi magyar gyerek, mert erre a látványra azt a megjegyzést kockáztatta meg, hogy de bizony az ország minden tája között a Kárpátok tája a legmagyarabb, nemcsak azért, mivelhogy a legjobban védelmezi meg a hazát a gonosz ellenségtől, hanem azért is, mert nemzeti színt is hord magán: mint most ni. A napnak piros lángja, amint rávetődik a havas fehérségre s az örökzöld borókafenyvesek tülevelű lombozatán szűrődik keresztül: olyan, mint egy végtelen nagy nemzeti szentség: a mi piros-fehér-zöld lobogónk.

— Csak azok az istentelen, huncutkát-hordó zagyvaszavú zsidók ne rútítanak el ezt a szép darab istenföldjét, mert azok a besték árulnak el minket — tört ki az indulat elkeseredett dühvel Turi Gergőből, a somogyi bakából — miután még zamatos káromkodással kerítette el a módját a poétikus gondolatmenetének.

De aztán megbánta a kifakadást Turi Gergő, mert eszébe jutott, hogy a fiatal hadnagy is zsidó, már pedig az a világ leghősebb és legaranyosabb szívű magyar embere — erről is meg volt győződve szentül Turi Gergő, közlegény.

— Megkövetem a hadnagy urat, nem úgy gondoltam ám, ahogy mondtam — mondotta aztán zavartan. Tudom én, hogy nem minden zsidó egyforma. De hiszen ezek a polyák zsidók nem is olyan zsidók, mint a hadnagy úr. Más fajnak a származása az.

Beer Béla, a zempléni származású, jó magyaros

arcú fiatal hadnagy nem is haragudott meg túlságosan Turi Gergőre. Csak megmagyarázta neki szép szelíden a hibás gondolkozását:

— Nem úgy van az édes fiam, ahogyan te mondd. Ezek a huncutkát-hordó, zagyvaszavú zsidók is mind igen jó magyar emberek. Nem akad bizony ezek között egyetlen áruló sem. Látod-e, Gergő fiam, az ő fajtájukat az orosz, a mi ellenségünk kínozza a legjobban. Szöges ostorral veri, embernek se tekint, rákásra öleti. Hát hogyan hinnéd azt, hogy ők maguk akarnának nyelet adni a fejszevashoz, amely agyoncsapja őket? Csak úgy szeretik azok a mi drága, szép hazánkat, mint te Gergő fiam.

— De mán azt nem hiszem — mormogta Gergő elfanyalodva —, de hát akkor kikből kerülnek ki a kukoricás gazemberek?

A vitának a fiatal hadnagy vetett véget:

— Majd a nyomára jutunk. Nem nyugszunk addig, amíg a rókák csapdáiba nem kerülnek.

Hallgatag csöndben állott tovább a három katona.

Úgy délután három óra tájban, amikor a nap már nagy barna foltokat igyekezett a hegyek havas palástjára borítani, s a ködös párákat lihegő völgykatlanok mélyéből fátyolok szakadoztak a csúcsok felé: egyszerre csak megreccsent a fenyves alsó szélén valami fagally.

Lépések nesze hallatszott. A három katona lélegzet-visszafojtva várakozott.

A falu felvégéről kanyarodó ösvény felől jött a várva-várt...

Nemsokára kibukkant az alakja is a bozótból, a fehér lapályon. Egy kis zsidógyerek volt. Tizenhárom-tizennégy éves lehetett. A kicsiny araszos termeten komikusan hatott a hosszú, fekete gyerekkaftán. Most már az arca is látható volt. Halovány, jellegzetes, szomorú kis zsidóarc, bánatos, östüzű, ragyogó szemek-

Interieur a haifai kaszinóban

kel. A halántékán kétoldalt az elmaradhatatlan pájész.

Óvatosan, félénken tekintgetett a kis zsidó fiú maga elé a földre. Világos volt, a kukoricaösvényt kereste. Annak a csavarodó útiránya szerint irányította a lépteit.

— Nahát hadnagy uram, kinek volt igaza?!

Majd türelmetlen indulattal kérdezte:

— Rávesztegethetek-e egy porció puskaport?!

Beer Béla, a hadnagy visszarántotta a Gergő kezét.

— Csöndben maradjunk. A nyomába járunk.

Sötétebbé vált az alkonyodás. Hideg szélizimankó kerekedett, süvítve a bércormok felől.

A kis zsidógyerek ment vigyázva, óvatosan körül-körülnézve, majd a kukoricajelzésre le-letekintgetve, előre, fel a közeli dombocska felé.

Vele egy irányban a borókaerdőske lombozatja mögött a három katona. Lépten-nyomon követték.

Végre úgy látszott — a kis zsidógyerek célhoz ért. Följutott a dombcsúcsra, ott megállott egy hóval borított, halovány, már alig látszó nagyobb földhányás előtt. Lécdarab süppedt a földhányásba, a lécen hevenyészett fölírás: „Harminc hősi halált halt magyar katona.“

A holdsarló a hegyek mögött már kibukkant. Gyöngye, sárga fénysávot vetett az alkonyi havas fehérségben csillámló csúcsokra.

Akkor a kis zsidó fiú odaállott a havas földhányás elé. Kicsiny, szomorú, feketekaftános testét előre-hátra ingatta, imádságosan hajlongott és sajátságosan énekes, bánatos kesergő gyerekhangon sírt belé a lassan éjszakára-váló elhagyott alkonyatba:

„Jiszgadal vejiszkadas semé rabbó...“

A kadis imádság síránkozott, panaszkodott, vergődött a kietlen éjszakában. A kis zsidó gyerek törpe, komikus alakját elnyelte a növekvő homály... mintha a panaszkodó dal rejtett varázshárfák síránkozó húrjairól szakadna belé titokzatosan a hegyekről ünnepelesen alálépkedő éjszakába... Turi Gergő egy kissé meghatottan morogta ott a leshelyen:

— Ismerem ezt a nótát a falumból. A zsidó sirató ének ez. Halottak fölött énekelik...

Mikor a kis zsidó gyerek befejezte a „sirató nótát“, az őrség vezetője, Beer Béla hadnagy, megkérdezte tőle, kit sirat, mi járatban van?

A kis zsidó gyerek válaszolt:

A mult heti ütközetben, az oroszok elleni harcban, itt esett el az édes apám. Itt temették el a többi elesett katonákkal. Harminchárom éves volt csak az én jámbor édes apám. Fiatalon maradt özvegy a szegény édes anyám, öt árva gyerekkel, akik között én vagyok a legidősebb. Az édes anyám jelölte meg számomra a sírjához vezető utat. Ma péntek este... otthon ég most már az asztalon a két szál gyertya... de az édesapám nem áld meg ezen a péntekestén... Kijöttem hozzá, hogy elkérjem az áldásomat... Kijöttem hozzá, hogy Kaddis imát mondjak a sírja fölött...

Glückson utolsó arcképe

Az állandó kül- és belpolitikai zavarok, a napról-napra érkező súlyos jelentőségű hírek közepette az egész palesztinai zsidóságot heteken keresztül Glücksonnak, a Háárec alapítójának és főszerkesztőjének autóbalesete és betegsége foglalkoztatta.

A lapok az első oldalon adtak hírt a nagybeteg állapotáról, a tel-avivi Hadassa-kórház portásának utcára néző ablakán állandóan kopogtak az érdeklődők: Hogy van ma Glückson? Milyen éjszakája volt? Magához tért már?

Nem, Glückson nem tért magához, az eszméletlen álomból átsiklott az örök álomba. És az a szeretet, amely életében körülvette, követte és követi eltűnt alakját. Egyénisége, pályafutása, gondolatai, amelyek itt maradtak, filozófiája újra és újra eleven életre kelt a róla szóló hasábos megemlékezésekben.

Én nemrég ismertem meg Jeruzsálemben Glücksont és családját, de mégis megértettem, miért ragaszkodnak olyan szeretettel és tisztelettel ezekhez az emberekhez, a rohanó, küzdelmes palesztinai élet közepette hogyan terem számukra ilyen szép, meleg érzés.

Glückson inkább befelé élő, filozófus benyomását keltette, mint a harcos publicistáét. Mégis sokat harcolt életében tollával, amely az ő kezében nemes és hatalmas fegyverré vált. Az új zsidó élet minden megnyilatkozása egyaránt érdekelte. Az egyetemi akció, amelyet Bialik örökségképpen vett át éppúgy, mint az új telepek és újonnan meghódított őrpontok a Galilban. Utolsó útja, mely végzettsé vált számára, ezekre az új telepekre vitte Ussischkinel és másokkal egyetemben. Veszélyes út volt ez, mint ahogy minden út veszélyes ma Palesztinában. De egészen az utolsó napig simán, minden zavaró incidens nélkül folyt le, a legjobb hangulatban, emelkedettségben. Ussischkin említette később gyászbeszédében, milyen gyönyörű szavakat talált Glückson az úton, mikor Safectről és kabbalistáiról beszélt...

Az út végén a vak véletlen hozta a mindennapos „polgári” katasztrófát. Glückson kocsija nekiment egy nagy katonai autónak, megfordult tengelye körül, felborult. Ketten súlyosan megsebesültek: Glückson és Bugracsov. Bugracsov állapota a javulás útján van, Glückson — három heti nagy-

részt öntudatlan állapot után meghalt. Volt egy jó napja, épp Ussischkin volt nála akkor, ő felé intézte a betegek örök kérdését: Van-e remény? Később teljesen elvesztette beszélőképességét és felesége említette, milyen rettenetes volt, mikor egy eszmélő percében meg akart szólalni és ő maga észrevette, hogy ő, a jisuv nagyszerű szónoka egyetlen szót sem tud kiejteni...

Bialik özvegyénél, a szokásos, még Bialik életében híressé vált péntek esti összejövetelek egyikén találkoztam Glückson betegsége alatt Glücksonnéval. A halkszavú, finom asszonyt körülvették szeretettel és csendes együttérzéssel és csak akkor ostromolták meg, mikor a kórházba való telefonálás után visszatért a társasághoz. Mit mondtak az orvosok, az ápolónő? Glücksonné nyugodtan, halkan felelt: Az orvos nem elégedetlen. De az arcára mély sápadtság borult és valami lefékezett remegés, lihegés húzódott meg a halk szavak mögött. Lánya mellette volt, a kezét fogta, szótlanul hozzáhajolt...

Aztán újra a Glücksonék elsötétedett szomorú házában láttam Glücksonné, a lányát és a fiát — a gyász napjai alatt. Mikor ott ültek a mérhetetlen bánat súlyával, de megint csak olyan csendesen, a gyász minden aktiv megnyilatkozása nélkül, újra azt gondoltam: milyen különösen finom, halk emberek ezek a hangos, eleven Palesztinában! A fiút eddig nem ismertem, valamelyik kvucán dolgozik, hatalmas, bronzszínűre sült, csupa izom-fiatalember, mégis az apja fia, az apja szeme, homloka... Az új Palesztina fia, a toll emberének a föld munkásává vált fia. Európában a két generáció közötti vonal mindig fordított irányú. Csak itt láttam, hogy az egyetemi tanár fia szabad választásból elmegy parasztnak, hogy a szellem emberének fia elmegy parasztnak...

A gyász házában vigaszt és felemelkedést adott ennek az okoshomlokú, izmostestű, az ősi földet művelő fiatal embernek az alakja. M. Glückson, a szellem zsidója, marandandó írásain kívül eleven emléket hagyott maga után a fiában, a zsidó parasztban.

Glückson utolsó útja Erec Galilea új koloniáiban

PAP IZSÁK: AZ ASSZONY ELÉ

I.

*Jó lenned álomnak, álomnak, szépnek,
Ínyemen elomló, vágyott édességnek.*

*Jó lenned csillagnak, messze kis lángnak,
Sóvárgó szemeim nem látnak és látnak.*

*Jó lenned éneknek, mennyei dalnak,
Epedő lelkemben muzsikálni hallak.*

*Jó lenned virágnak nem földi kertben,
Tágra tárt szívemre halk illata lebben.*

*Jó lenned világok bársonya, selyme,
Remegő tapintás kőn, rögön megsejtse.*

*Jó lenned, mint Isten, végtelen távol,
S mindenik percemben itt-léted világol.*

II.

*Cserepes ajkam téged szólít,
ütött szívem csak téged áld,*

Goldberg műépítész: Lépcsőhátrészlet

*esett karom, a régi lebágyadt,
feléd, eléd, magasba tárt.*

*Keserű számban csók méze izlik,
fakó szemem száz szín derül,
siket jülek hallják az új dalt,
mely zeng, — bár éneketlenül.*

*Te a csók, a szín, a néma dal vagy,
a vágy, az álom, tiszta hit;
sötét egek alá a lelked
boldog, sugárzó fényt hasít.*

*Ha ábránd, csalja, téveteg árnyék,
nekem egyetlen, szent való,
egyetlen élet, hagyhatatlan,
az égi üdv s a földi jó.*

*Leszaladt minden csillag az égről,
az éjt sötét tó fedte be, —
riadt álmán felsír a gyermek,
az anyját hívja: jer, gyere!*

III.

*Szívem véres szőnyeg, lábad elé ejtem,
lágy pillangó-lépted rajta végig-lejtsen,
csendben eléd hulljon,
útdra boruljon,
selymes, puha, szöttes talpadhoz simuljon.*

*Véremtől sikamló, jaj, ne vegyed észre,
csak ringasson, vigyen dagadó verése
rengő, meleg párnán,
dobogások szárnyán,
angyal-vonta hintón, édes álmon szállván.*

*Bús, tapadó vérem ne szennyezze lábad,
(bús szívem, a jaj-szót elnyomni vigyázzad,
mint rózsavíz mossa,
hűssel harmatozza, —
lelkem áldott csöndjét a te jöttöd hozza.*

IV.

*Jön, martíri lelkek csöndje vele,
lágy fuvolák dala némul szent, szótalan ajkán,
barna szemén halk, égi mosolygás,
homloka fénylik hősi csodákban,
ő maga boldog áldozatosság szüzi, — tudatlan,
telt kehelye.*

*Jöttem eléje szív-tele, tárván,
csengő zeneszóval, lejtésre csiszolt, rímekbe kilengő
sugarakba felívelt lángú dalokból
dicskoszorút neki fonjak —
s csöndje előtt zene, láng kialudtak, — néma alázat
hallgat a hárfán.*

BARRABÁS TIBOR: CÍMÍRÓK

Anyám felébresztett. „Félnyolc mult már, elkéssel — mondta halk, érzélgős hangon. Sietnem kell, ha későn érek a kiadóhivatal elé, elírják orrom előtt a legjobb állásokat. Anyám nyakamra csavarta sálamat és utánam szólt a sötét lépcsőházban. — Hátha akad valami, ha nincs, nincs — Ezt mindennap elismételte, mert két dologtól féltett egész életemben, a torokgyulladásától és a csalódásoktól.

Hideg volt, ködös, nyúlós, nedves hideg, esett a hó és a hólé csendesen szivárgott be a cipőmbe. Túlzás azt állítani, hogy lyukas volt a cipőm. Nem, csupán rossz bőrből készült és gyorsan átnedvesedett.

Sokan álltak már az ujság előtt. Néhányan a híreket olvasták, mások a hirdetéseket lesték. A hátulálló, merev, előrenyújtott nyakkal bámultak. Oldalt, egy toprongyos, keménykalapos alak politizált. Szidta a kormányt. Egy diaksapkás sovány fiú, az alhéletli szobákat jegyezte fel. Elöttem jólöltözött alak a könyvelői állásokat böngészte. Nemrég kerülhetett ki; ez egyaránt látszott illúzióiból s még gondosan lekefält kabátjáról. Én már túl voltam a szomszéd jövődó csalódásain. Állás, jó meleg könyvelői állás, talán még nyugdíj is?

Sorsjegyiroda címírókat keres. Napi ezer teljesítmény. Jelentkezés: Reáltanoda-utca 1.

Ez az, gondoltam és gyanakodva végignéztem, a lehetséges versenytársakat. A toprongyos alak, aki az előbb oly trágár kívánságokat hangoztatott a kormányval szemben, megemelte a portól szinte szürkének látszó keménykalapját és rekedt hangon megszólalt. „Uraim, nem érdekelne valakit egy éneklő, harzi kanári. Remekül fütyül.“ A madárkereskedő részeg volt. — Marha — fejtette ki valaki tömören és tárgyilagosan a véleményét. A kanáritulajdonos felkapta a fejét, mintha meg akarna sértődni, de meggondolta magát.

Egy leány csatlakozott a csoporthoz. Gépírónő, — gondoltam. Kopott fekete télikabát, pirosra hevült arc, pisze orr, csillogó fekete szem. A részeg, — spanyolos udvariassággal, — átadta helyét a hölgynek az első sorban.

Elindultam, néha szinte futottam, mellemben összeszorult a szívem, tele voltam aggodalommal és szemrehányással, féltem, hogy megelőznek.

Ódon, egyemeletes belvárosi ház, nagy udvar, vastag falak, boltíves kapualj. Az udvari raktárhelyiségben már vagy tizenöten szorongtak. Hárman egy lyukas szalmakereveten helyezkedtek el. Ezek az „elsőszülöttek“. Valahányszor versenytárs érkezik, még kényelmesebben fészkelődnek, lábukat nyújtják, ásitának, hogy ismételten leszögezzék jogaikat.

Bocsánat — fordulok egy cigányképű, hosszúhajú, fekete ruhába öltözött fiatalemberhez, akinek arcán némi lenézést, öngúnyt és finomságot találtam. Bocsánat — ismételtem, mert réveteg tekintete a társaságon függött és nem hallotta.

— Már felvettek valakit?

— Nem — felelte méregetve a hozzászólót. — A paradicsom még betöltetlen. — Köszönöm.

A szalmakereveten ülő rozmárbajsú öreg, a fűtetlen és nedves raktárban sokszor megborzongott és rekedt, száraz köhögésére a szomszédja elfordult tőle. — Már jöhetne az a cégvezető — dörögte az öreg — elvégre az idő pénz.

A cigányképű megszólalt. — Hallja, hogy nagyoz az öreg? Kövér, jólápolat úr jött ki, körülötte valami ismeretlen kölni illata s puha, nőies, párnás kezekkel magyaráz. Nekik csak négy emberre van szükségük. Bár hasonló munkáért máshol három pengőt fizetnek, ők négyet hajlandók, hadd lássuk, hogy van bennük szociális érzés. Akit felvesznek, ezer darabot köteles naponta megcimezni.

Zordan, szomorúan, közönyösen és türelmetlenül álldogáltunk eddig. Arra a szóra, hogy csak négy ember kell; az arcokon figyelem, odaadás, udvariasság, szemérmes szegénység, halk panasz, hetyke dicsekvés és gyermekes alázat váltotta fel a régi érzelmeket. Aszerint, hogy ki mit tartott célravezetőnek.

Hasztalan minden. A véletlen döntött. Szemüveg

Interieur a haifai kaszinóban

mögül hunyorgó kék szemével végigsíklott szomorú csoportunkon és húsos ujjaira bízta a választást. A padon ülő rozmárbajszú öreget, egy sovány, magas-növésű adóhivatalnokszerű jelenséget, a cigányképűt és engem választott.

A többiek hangulata ellenünk és a cégvezető ellen fordult. — Mi az, protekció? Később jöttek, mint mi! Disznóság, ezért várat minket egy félórát. Azt hiszi, lopjuk az időt. — Így kiabáltak felénk s a cégvezető értetlenül állt az alázathól ilyen villámgyorsan feltámadó lázadás szidalmi között. Oly gyorsan tűnt el, ahogy csak testes alakjától tellett.

A magas adóhivatalnok megszólalt. Miután kiderült, hogy valóban Oti-díjnok volt valamikor, nem csoda, hogy pontos, száraz, hivatalos mondatokban beszélt.

— Mivel úgy látszik, hogy az állást elnyertük, ne habozunk uraim a bemutatkozással.

Komáromi — kezdte az egykori díjnok és a bokája egymáshoz koppant. Mayer Lipót vagyok, hajolt meg öregesen a rozmárbajszú, dr. Vermes szólt rekedten a cigányképű.

— Ne mondja, maga doktor? Miféle doktor? — kíváncsiskodott az öreg és lassú pillantása végighírálta a cigányképűt sáros cipőjétől, lobogó fésületlen hajzatáig.

— Igen, ha nem haragszik. közgazdasági doktor vagyok.

— Szép, nem látszik meg magán — fejezte be az öreg.

Vermes és Mayer között e pilanattól kezdve kitört a háborúskodás és csipkelődésekkel, ugratásokkal mindaddig tartott, míg el nem váltunk.

Kocsárd úr, a raktárnok, az udvar túlsó oldalára vezetett bennünket. Két ládát cipelt utánunk. Az egyikben címzetlen borítékok tömege, a másikba a megcímzettek kerülnek majd.

Boltíves falak, két nagy ablak az utcára néz. Előttünk abrakolnak a borkereskedő lovai. A sarokban nagy vaskályha; azzal szemben Flóra kisasszony asztala. A kisasszony kezeli a telefont, szabad idejében borítékol, bélyeget ragaszt. Ha a telefon cseng, únotthangon, minduntalan ismétli --- „Láng igazgató urat. Igen kapcsolom.”

Komáromi, amint beléptünk, mereven, két lépésnyire megállt Flóra kisasszony előtt, bokája megint összekocant és így szólt: — Komáromi vagyok.

Flóra kisasszony fogain felszaladt az íny, mintha mondani akarna valamit, de meggondolta magát s csak ennyit mondott: — jónapot.

Két-két asztal egymással szemben, két villanyégő szinte a fejünk felett leng. Foglaljunk helyet — mondta Komáromi, akiben csodálatos érzék volt, hogy magátólértető dolgokat szavakkal kísérjen. A díjnok arca zavart volt, homályosan érezte, hogy Flóra kisasszony magaviselete fölényes, szinte gögös volt. Igaz, micsoda ür van a véglegesített telefonoskisasszony s az ideiglenes címírók között? Koppott, kifényesedett nadrágban, kabátban, valamennyien megtört lelkek, utcánlézengők s munkáralezők, önérzetvesztett fickók mit is kívántunk volna Flóra kisasszonytól?

Nekiláttunk. Vermes, aki szakember volt, s már több éve üzte e nemes foglalkozást, mint a mester a tanítványt, dicsekvéssel, fölényesen kioktatott.

Ne írjon szépen, ez nem szépíróra. Ne írjon nagy betűkkel, mert tovább tart, ne írjon cikornyásan, mert minden időbe kerül. A címzésnél mindig nagy m-betűt írjon, mert sohse lehet tudni, hogy ki méltóságos. Hosszú fadobozokban kartotékok voltak. Ez volt a címanyag. Vermes végignézte az egészet. — Pfúj, mondta utálkozva, mintha kígyóra lépett volna, a nagybirtokosok címtára. Ilyen pocsék anyagot már rég nem írtam. Mindig más titulus, ha egyet kihagy az ember, fel sem bontják a borítékot. — Valóban a lehető legrosszabb anyagot kaptuk. Vermes már mindenütt írt címekeket. A Kutyabarátok Egyesületében, a Nagy Áruházban, a Magyar Nagyothallók Szövetségében, a Vasutasok Nyugdíjegyületében, sőt a Magyar Dobermanosok közgyűlésére is ő hívta meg a tagokat.

Mayer bácsi, mihelyt bejöttünk, a kályhára vettette magát. Birtokába vette a szenet és a lapátot s az első perctől kezdve úgy fűtött, mintha az élete függne ettől. A kályha piros volt, egészen áttüzesedett, de Mayer úr mégis így szólt. — Nem érzik, mintha valahonnan huzat jönne?

Vermes nem érezte. — Mit érez maga, gonoszkodott az öreg — van magának szíve? Komáromit úgylátszik megsebezte Flóra kisasszony rideg fogadtatása s e sebben keresztül valami szerelemféle keletkezett barátunkban. Többször közeledett a lányhoz. Egy reggel így szólt: Nagysád, ma korábban jött, talán rosszul méltóztatott aludni? Flóra nem felelt.

Máskor cukrot hozott. Tízórainál felállt. Meghajolt a kisasszony előtt.

— Parancsoljon Flóra kisasszony egy kis cukrot.

— Köszönöm, nem kérek — hangzott az elutasítás, anélkül, hogy Komáromi felé fordította volna arcát.

— Mézcukor — válaszolt Komáromi olyan csodálkozással, mintha nem tudná elképzelni, hogy éljen valaki, aki nem szereti a mézcukrot.

Az első napokban némi szégyenkezéssel vettük elő a tízórait, szégyeltünk enni, mert olyan állapotban mint mi voltunk, az ember minden bátorságát elveszíti. Később már nemcsak ettünk, hanem tervezgettünk is. Mayer bácsi hosszan, a legnagyobb részletességgel mesélt kívánatos ételekről, olyan lelkesedéssel az emlékezés annyi gyönyörűségével, hogy szinte szájunkba éreztük az ízeiket. Keveset beszélhettünk, hajszoltuk magunkat a munkára. Mayer bácsi kitette az óráját és célokat tűztünk magunk elé, százat egy óra alatt. A tollak sercegetek, a telefon csengetett, Komáromi érzelmes tekintetet küldött a sarokasztal felé és asztalunk alatt halomra gyűltek a borítékok. Ezen az estén tudta meg Komáromi, hogy végleg lemondhat Flóráról, Mayer bácsi már elindult örök ellenségével. én még álldogáltam, vártam Komáromit. Jött is. Nyomában a telefonoskisasszonyunk. Már azt hittem, hogy sikerült a barátkozás, amikor a borkereskedő ajtaja előtt magas, vállas egyetemista lépett Flórácskához. Mintha elektromosság futott volna végig e csendes,

unalmas leányon, mozgása megélénkült, karonfogta a fiút s szinte futva lépdelték a Károlyi-kert felé.

Komáromi csak állt és hosszú pillantással nézett utánuk, mintha örökre emlékeibe akarná zárni ezt a képet. Ilyenek a nők, — látja öregem, — mind ilyen, csak a pénzes ember kell nekik, vagy ha nincs pénze, legalább legyen nagyon csinos és fiatal. E szavakkal engem is a boldogságból kirekesztettek testvériségébe fogadott. Láttam, amint nagy szétálló füleket cson-
tos, aszkéta arcomat méltányolja. — Pedig elhiheti nekem, két dologért érdemes élni, a nőkért és a sakkért.

Szenvedélyes sakkozó volt. Özvegy anyjával lakott együtt egy földszintes Lajos-utcai házban. Vasárnap szórakozása az volt, hogy kispesti, kőbányai kávéházakban valami végetérni nem akaró bajnokságért játszott az óbudai sakkcsapathoz.

Hétfőn lesujtottan jött be az irodába. Mi baja van? — faggatta Mayer. — Remit csináltam egy tiszta nyert partiból. Hibás lépés a futóval és slussz.

— Szívem, — szólt Vermeshez az öreg, amint megérkezett és kabátját készült levenni — hol vette ezt a remek zöld kabátot?

Színvak maga öregem, ezt még a vak is látja, hogy kék a színe.

— Akkor nagyon kiszívta a nap szegénykét.

Így kezdődött a vita, de átcsapott a világnézeti kérdésekre is. Vermes úgyis mint közigazda, úgyis mint címíró szocialista volt. Szidta a kapitalizmust és ezerszer hangoztatta, hogy annak a világrendnek, mely Braziliában kávétermelését a tengerbe önti, meg kell buknia. Feltűnő volt, hogy sohasem beszélt a kínai éhínségek és a búzatermelés megsemmisítésének összefüggéséről, mintha őt csak a kávé bántaná. Kiderült, hogy szenvedélyesen szereti a jó, sötét, kávéházi kávé s talán innen támadtak világrengető nézetei.

A nagy irodából gyakran jöttek ki hivatalnokok és szótlanul mentek át a szobánkon, köszönés nélkül, mintha ott se lennének. Az is megesett, hogy Steiner cégvezető tolakodott át. Ilyenkor Mayer bácsi Vermes füléhez hajolt: „Hallja Vermes, itt a kapitalizmus, most mondja meg a véleményét.“ A cigányképű szemei lángot löveltek.

Este Vermes megvárta a kapu alatt. — Merre megy? — kérdezte. — Az Üllői-út felé. — Jó, elkísérem, valami fontos dolgot kell magának mondanom.

Szótlanul lépkedett mellettem, határozottan, kissé peckesen, mint a kurtalábú emberek, ha dühbe gurulnak.

— Idehallgasson. Nem vett maga semmi különöset észre?

— Hol?

— Az irodában.

— Nem, semmit.

— Nem tűnt fel magának, hogy valamennyien félnyolcra meg vagyunk az ezer címmel?

— Nem.

— Nem látja, hogy az öreg örökösen fecseg és szemtelenkedik és lassabban is ír, mégis megvan az ezer?

— Ez igaz.

— Na látja, mondta diadalmas, leleplező hangon. ez az.

— Tudja, hogy miért van meg az öregnek az ezer? — de megsem várva a választ, mint a kártyások az utolsó jó lapot, úgy vágta ki a feleletet.

— Az öreg lop.

— Lop? Mit lop?

— Címeiket lop. Mindennap hatvanat, hetvenet. Huszat, huszonötöt magától, a Komáromtól és tőlem. Azután összekeveri a saját borítékai közé.

Hallgattunk. — Holnap megvárom, míg mindenki bejön, a Komáromi, a Flóra kisasszony és akkor leleplezem a vén csibészt.

Idehallgasson, — kezdtem csillapítani a haragvó Vermest, ne csináljon ilyent, mit bántja azt a beteg, hatvanéves embert. Elégedjen meg azzal, hogy többé nem fordulhat elő.

— Nem, ez nekem nem elégtétel — makacskodott.

Végre a Ferenc-körút sarkán sikerült meggyőzőm a megsértett és bosszúvágyó alakot.

Reggel Mayer bácsi feltúrva találta ládáját. Arca piros lett a hajlongástól és az izgalomtól. Köhögött, fuldokló, száraz köhögéssel s szinte leroskadt a székre. Fejét munkája felé hajtotta, dolgozott, remegő kézzel és nem nézett a szemünkbe. Máskor már kilenckor kezdte az idő iránti érdeklődést. Nagy izgalommal várta a tízórát, hogy ehessen már. Most nem érdekelt az idő. Elmult kilenc, féltíz, tíz, sőt tizenegy is, Mayer bácsi nem evett. Nem fecsegett, nem mesélt el semmit a fiáról, akire különösen büszke volt s aki első segéd a Nagy Áruház edényosztályán. Dolgozott, önkínzó gyorsasággal és megsebzett szívvel. Panaszkodott a huzatra. Szorongó, ideges hangulata átragadt a társaságra. Vicceket próbáltam mesélni, jó öreg vicceket. Nem nevetett. Huzakodtam a Vermessel, nem támogattam. Bánata mint egy üvegbúra elzárta őt a világtól.

Este Komáromival mentem haza. Elkísértem, végimentünk a korzón, a székeken magasan ült a hó, a Dunáról hideg szél fújt a nyakunkba. Elmondtam neki mindent.

Hosszan hallgatott, a száját mozgatta, mintha magába beszélne, csendes, érzéseket nehezen tükröző arcán megfeszített gondolkodás látszott.

— Hát kérem kedves barátom, a tényállás kissé körülményes. Az öreg többé nem mer majd lopni, de bizonyosra vehető, hogy akkor ezer darabot nem áll módjában megcímezni. Tehát nekünk kell kitalálni valamit. Megvan, kedves barátom! Mi ketten a sajátunkból, mindennap becsempészünk valamit az öreg borítékai közé. Mondjuk, úgy naponta hetvenet. Arcán gyerekes mosoly futott át, mintha gyerekek lennénk és valami csínyre készülnénk. Azt hiszem, sikerült kielégítő megoldást találnunk.

A Lánchídnál kezdet szorítottunk s elbúcsúztunk.

Másnap helyreállt az egyensúly. Harmadnap pedig lassan-lassan felvidult Mayer bácsi. Régi temperamentummal gúnyolta Vermes nézeteit, köhögött, nevetgélt saját viccein, melyek így kezdődtek: Két zsidó megy egy vonaton. Alig állítottuk helyre a bé-

Tel-Aviv. Közepén a Rothschild-Bulevard. (Z. Kluger légifelvétele)

két, alig borult ránk a megszokottá vált hangulat, a tollak sercegése, a Mayer hácsitól pirosra fűtött kályha dohogása, Flóra kisasszony monoton hangja, Komáromi hosszú pillantása s a cigányképű doktor lázadózása; már vége is volt mindennek. Amilyen váratlanul és véletlenül kezdődött a munkánk, oly gyorsan szakadt félbe. Szombat este Wolf úr a pénztárteremben kifizetett hennünket, levonta a Mabit és egyetlen baráti szó nélkül adta tudunkra, hogy készen vagyunk. Komáromi visszafutott a raktárba, hogy Flóra kisasszonytól búcsút vegyen, de nem találta már. Tanács-talanul álltunk a kapu alatt és nem tudtuk, hogyan kezdjünk búcsúzkodni. Komáromi mindig megtalálta a helyes formulát.

— Mielőtt elválnék, talán igyunk meg egymás egészségére egy hosszúlépést. — A Károlyi-kert felé mentünk. Egy kocsiskocsmában négy hosszúlépést kértünk s ügyefogyottan inni kezdtünk a söntés mellett. Ülünk le — mondta Komáromi. Egyedül voltunk a kocsmában, a csapos a söntésnek dülve szundikált. Beszélni kellett volna, de senki sem tudta elkezdeni. Megittuk a bort, zavartan nézegettük egymást, a kocsmát, a csapost. Feltápáskodtunk és a holnapra gondoltunk. Kezet szorítottunk és Komáromi udvariasan ennyit mondott: „A viszontlátásra uraim.“

Nyolc év telt el s azóta misem változott. Galambos, az egykori osztálytársam, aki most tenorista az Operában, beajánlott Pálinkás bácsinál statisztának. Ötven fillér esténként. A Nürnbergi Mesterdalnokokban szerepeltem. Inas voltam, aranyszőke parókám fürtjei keretezték arcomat. Zöld kötényemet tisztogattam s vártam a néppel, a pórokkal, a segédekkel együtt a nürnbergi céhmesterek bevonulását. Jöttek, élükön Pogner, az ötvös és sorba valamennyien, céhjelvényekkel és zászlókkal, végül Hans Sachs. Taps és ének s a zenekar rézfúvósai a bevonulási indulóba kezdenek. A sütők jelvényét, az óriásperecet, ketten cipelik. Az egyiknek, fekete, cigányos arcszíne élénk ellentétben állt vörösesárnyalatú szőke hajzatával. Az ujjongó, éneklő tömegbe odafurakodtam a szaktárs mellé. Megragadtam a kezét s azzal a gyerekes elrészkenyüléssel szólítottam meg, amely emlékeimre gondolva, gyakran elragad. — Vermes, maga az?

Perecét csodálkozásában a földre eresztette s a nürnbergi inas ábrázatában végre felismert. — Kedves öregem, micsoda véletlen.

Hans Sachs énekel, a zenekar fülrepestő erővel harsog és Vermes így szól: „Idehallgasson, akar címet írni? — Bólintok. Holnap félnyolckor legyen a Nemzeti órája előtt, három pengőt fizetnek ezerért.

DR. TIMÁR MAGDA: EMŐD TAMÁS

A könyv jelenti ma azt, amit régen az oltár, a középkor színes ablakú hűs templomai. A könyv köti össze az embert a világgal, az embert az emberrel. A könyv pillanatnyi nyugalom, varázsos szépség. És amit az ember állandóan keres és vár, az a költészetben megvan. A költő mindenütt ott van. Még ott is, ahol fel sem tűnik a jelenléte. Milyen gyönyörűen fejezi ki ezt Hoffmannsthal „A költő és a ma” című munkájában. „A költő különös módon lakik a kor házában, a lépcső alatt, hol mindenki elhalad mellette és senkisémet ügyel rá. Éjjel-nappal mérlegeli a dolgokat, figyel a napfényre, a csillagok fényére, az alázatosságra, a jóságra, a gögre. Lelkén a legkisebb fájdalomra is nyílt seb ég és izzik mint egy karbunkulus az ő mennyei köntösén.”

Gyönyörű ez a hoffmannsthal hasonlat. Felemeli és meghatóan világítja meg a költő szenvedő, tépett és mégis csodálatosan ragyogó lelkét.

Emőd Tamás is ilyen csodálatosan ragyogó lélek volt. Tudott tündérszép világot teremteni mosolyból, ragyogásból és a táncoló fényben is meg tudja találni a mélységből, fájdalomtól egyéni és zsidó szenvedésből fakadó, különösen remegő fényt.

Keveset akarok mondani az életéről, arról az életéről, amely eljut az olvasóhoz. Különben költészetében benne vannak a vágyai, az álmái, tehát az élete is.

Emőd Tamás ezerkilencszáztizennégyben adta ki „Dicséret dicsőség” című énekeskönyvét. Nagy szenvedés szólaltatja meg ezeket az egyszerű dalokat. Dalol egy orosz szanitécről: „Varsó felé ment egy hullaszékér és két hordágy vitt benne két halottat”.

A vers refrainje: „A két halott egymás mellett feküdt és hallgatott. Orosz halottak közlegények voltak” Egyiknek apja orosz muzsik, másiknak herceg. A szanitéc tíz kopekát talált a muzsik gyermekénél, 100 rubelt a hercegnél. „100 rubel” szölt, „ezen házat vehetnék. S a két halott, a két halott egymás mellett feküdt s hallgatott.” „Ne bánts a másét, szölt a szanitéc, s mert szó, mi szó, sok vutkit nyelt el aznap, a vén hercegnek küldött 10 garast, 100 rubelt küldött a vén parasztnak. S a két halott, a két halott egymás mellett feküdt és hallgatott.” Majd egy másik versében, a Petrovics Petruskában írja, hogy „muzsika gyalogos volt Petrovics Petruska, balderekán nagy kés, jobhderekán puska, nyakán csodatevő gyöngyök és kereszttek, Novgorodból jött, hogy lássa Budapestet. Petrovics Petruska”. Csakhogy nem olyan könnyű Budapestre jönni, addig sokat kell szenvedni, meg is akadályozzák, de „Petrovics Petruska” csak feküdt fehéren, míg leszállt hozzá az angyal hófehérben. fel-emelte halkán az angyal a testet és a másvilágról látta Budapestet Petrovics Petruska.” Ez az egész kötet ilyen szomorúan szálló dalokból áll, hogy annál jobban színesítse, kiemelje, a „Versek”, a „Pesti Hegedű”, a „Nótám, füttyöm, citerám” című kötetek érzéseit, tündéri hangulatait. Ezekben az években nem is lehet másról és másképpen dalolni, mint arról, hogy „hakanca nyütt volt és blúza tépett, közember Tóth. a sírjából kilépett és harmadnap a falujához ért.” A rétek szénaszagúak voltak és holdogan zenélt egy tilinkó. „Haja hosszú volt és arcába lógott s a blúza mellén golyó verte csókok foltja piroslott és fényes-

Daganja B. Emek Hajarden (Z. Kluger légi felvétele)

kedett. És közember Tóth este a ház előtt becsengetett egy vérharmatfűvel, síri halkan bement a házba, hol is a pitvarban lelé bús özvegyanyját Máriát, a kályha mellett szunyókált szegényke és míg könny csillogott hunyó két szemében, lóháton látta szép legény fiát. Várta a fiát a fehér cipóval, borral, lepénnyel, de „Tizenkettőt kongott kinn az óra s egy messzi-messzi bús trombitaszóra közember Tóth a sírjába visszament.“

Aztán egyszer csak elhallgatnak a háborús énekek, a költő körülnéz a világban, mindent befogadó szemében megszépülnek, szívében dallá változnak a képek. Hol szomorú dallá, hol meg viditóbbá. „Fehér a hold, de gyászaborult a kerek erdőn minden út, térdig járok az őszi ködben, keresek egy falut.“ Keresi és mérföldes léptekkel esztendők sorát lépi át, felsóhajt: „Hej Berekerdő, visszajöttem, itt jár egy vén diák, hej Berekerdő, vadonerdő, egy falut keresek.“

Egyszer csak észreveszi: Elvesztettem a Berekerdőt, az eget és a napot. Hej őszi szellő, őszi szántás. hol itt a járás, hol az út? 15 évet átaludtam, keresek egy falut. Örökre elveszett erdőt, örökre eltűnt falut, más is keres, de csak költő tud ilyen dalt költeni, ifjúsága elveszett napja, erdeje után.

Szereti Nagyváradot és hogy tud dalolni a váradi Bodegáról. Szívéhez nőtt ez a kis kerti fészek, ahol óriás hordón trónol a kedv, arany akácfürt veregeti vállon és olyan jó itt, emlékezni, eldúdolni egy-két őszi dalt. „Ez a Falstaffok fényes fogadója a naplopó, lumpok, mind grófok itt — itt táncol át a halálfejű lepke, csábos terítőn, kék lombok alatt, a cifra némbér éjjel erre kószál, erre kószálnak a dögbogarak. Vára körül a dombok tetejéről kitárt karokkal fut le most a fény, óh csókot osztó csélcsep drága dáma, te legszőkébb szent égföld kerekén. Párizs felé vidd el a mi víg fohászuk, üdvözdölj vele fényed bús fiát s akikkel együtt épp téged áhít, azt a párisi kis kompániát.“ Itt szólal meg és franciás, kecses dalaiban a Párizs utáni vágy, arra száll az akkori költő minden vágya. Kertben ül, ahová a távozó vonatról szikrák hullanak. Egyedül ül és már régen Hitetlen Tamása lett önmagának. „A kertben halkán hajladozva elétipeg az alkony sírásó vénlegénye és halkán hajladozva kisépreget bennünket az őszi kert zúgából a csönd kertjébe. Amen“. Én megint a kert: „Már idelenn nyit a csodakert és szökken a májusi szél. Csitt, halk zene zeng, hűs orgona leng, csitt, zeng a harang, meg a szív, meg a vér, csalabér, csalabér.“

Négy facipőről is tud dalolni, színesen, mesélő hangon. „Üres pajták, kék dombok oldalán, feketén fut, fut a vén gyalogút. Szítál a dér. trombitál a szél, és az útszélén oduk, pipálnak. A fák alatt két asszony halad a fehér sík olyan mint egy halottas ing, de vörös batyuk, bús árnyéka ing és négy cipellő csendesen tipeg. A hó csipkés szőnyegén zenélnék lépései és kívül a táj fölött: négy facipő visszhangja olyan, mintha a szél sírok között repülne.“ Más hangon szól a báb-színház és Manon című versében. Mindegyikben van egy-egy daloló sor, egy szín, vagy egy ember röpke leírása, amit nem lehet elfeledni. Az elsőben írja, hogy az óra négyet üt mogorván, egy ácslegény jön, sír

a hó, batyut visz, szíve lóg a batyun, jó éjt japáni házikó! — Majd a másik: Manont becsalják a diák-tanyára, hangos dáridós mulatozás kezdődik, Manon táncol. A lány vihog, a csürhe messze nyelvel s megszólal az egyik akadozó, nyelvel: fiúk baj lesz, Manon egy kést lopott. Ennyi az egész és az utolsó sor úgy vág a szívébe, mint a kés. A daloló Manon szenvedő emberré teljesedik és hiába van vége a versnek, Manon sír előttünk, elzokogja a bánatát, míg kezéből kihullik a kedvünkért a kés.

Máskor meg zengő mese szól: „Tizenkét favágó kiment a vadonba, Tizenkét hasáb fát rakott egy halomba. Tizenkét anyóka vitt nekik ebédet, Tizenkét picurka vénasszony cselédet. Regetó, regetó, regebeli tó.“ „Tizenkét favágó szomjasak is lettek, erdőbeli tóból vizet merítettek.“ Ime mi történt. „Kortyintottak a vízből és mind a tizenketten megfiatalodtak.“ „Regetó, regetó, regetó, regebeli tó“ — mosolyogva folytatódik az ének, a 12 anyóka nem akart hinni a szemének, hogy férjeik milyen fiatal legények lettek és kíváncsiságukban zsörtölődésükben csudató vizéhez ők is leszaladtak — nem győzték a férjeik várni visszatértét, mind a 12-en elindultak értük. Hát amint az egyik szétnézett az erdőn, hallga! hallga, gyereksírást hallott nagy pityergőn regetó, regetó, regebeli tó, néztek mindenfelé, de az anyókák nem voltak sehol: „hírmondót sem leltek 12 anyóból cse-csemőre itták magukat a tóból. Regetó, regetó, regebeli tó.“

És peregnek a mesélő dalok tovább, fáradhatatlanul mosolyos kedvvel ontja őket. A várúr szép gazdag kisasszonyába beleszeretett egy szegény legény, kinek csak egy solyma volt. „Drága kincsem solymocskám.“ A kisasszony levélben közölte a legénnyel, hogy meglátogatja. A legény várja, a leány el is megy, de a legény egyetlen solymát kéri ajándékba. A legény nem adhatja. El is mondja rögtön, hogy miért. „Egyetlen solymomat, kisasszony, megöltem és ma délelőtt hogy illőn megvendégeljelek, hát megsütöttem néked őt. Drága kincsem solymocskám“.

Csupa kedvesség, mosoly, a Lidike című chanson. „A Vargáék Lidikéje felszegődött Pestre.“ Esténként a pillangós piros papucsában végig szokott sétálni a Nagykörúton. Egy férfidivatüzlethől minden este egy selyembajuszú piros szájú úr mosolygott rája. „Szeme fényes, haja selymes, keze porcellános, aj, ha tudnám, szólt a Lidi Péter-e, vagy János. Minden este integetett neki: „Én vagyok itt, a Lidike, ifiúr, gyűjjék ki.“ Egyszer szomorú lett a Lidike, mert a mosolygó fiatalúr fejét elfelejtették felcsavarni. Szemrehányó tekintettel nézett a Lidi a fiatalúrra és így szólt: „Hallja az úr kérem, ha nincsen feje, mért nem mondta, mért kezdett ki vélem, mért kezdett ki vélem“.

Emőd Tamás tud édes chansont a szerelmes lakáj-ról és a nagyhercegnőről, a bolondról és a rózsakertecskéről, ahol száz kisasszony játszott, tud dalolni a katicabogárról, a szögedi dimbes-dombos határszélről, mőnár inasáról, Párizs lámpáiról. Szívvel, könnyekkel tudja megénekelni a szegény falusi zsidót „Odébb a pályán már az est borongott, nyárvégi estek, tétlen ásító s az állomás előtt a rácsra gubbadt egy

mozdulatlan arcú vén zsidó. Meg se nézte jól, semmi sem volt rajta különös, avas ruházat, fülénél még tincsek csüggtek, „tán egy tarisznya, egy ködmön hibázott itt-ott, míg kissé külsőt másító s öreg paraszttá vedlett volna rögtön a mozdulatlan arcú vén zsidó.“

Pillantása, szivedobogása, gyakran száll a temető-kert felé. Két picinyke recézetthátú pettyes kis bogár arról beszél, hogy fenn az emberek között sok hajt csinálnak egynémely zsidók. Zümm, züm, züm, sok hajt csinálnak egynémely zsidók. Az egyik kis bogár szól: ismertem én egy destruktív zsidót, a föld alatt négy deszka közt feküdt és ki volt a név rá téve, Schwarcz Lipót. Hogy fogaimnak nem használt, csupán árt, mihelyt kikezdttem, észrevettem én, a jobb mellében egy ólomgolyó volt s egy vaskereszt a melle bal felén.

Utolsó verseiben a sárga foltról, a zsidó bánatról, zsidó könnyről, a fáraóról ír. Vörös homokon épült a világ csodája, hangyaként szorgoskodó emberek építették. Jött a fáraó fogatja. „Üvöltve hullt elé az etruszk, ledült a lid, ion, s a fáraó végigsuhintott a gubbadó zsidón. Azóta ötezred év kódén rátekint a rab zsidó, az ős: im ott ül a fáraók kövén. Nem változott meg. Ő az. Ott van, még mindig, tűnődő, messzenéző pillantással üldögél és az utód rátekint mélyen, hosszan, szomorúan ötezred év mögé. „Én ő vagyok. Mi megmaradtunk, s meg mind a millió, de te ki voltál, hová lettél, hogy hívtak, fáraó?“ Ahogyan leírja a zsidó utód évezredekön keresztül át sütő, fájó, mély pillantását, sohasem lehet elfelejteni. Zsidó szomorúság alig szólalt meg szebben, csendesebben, mint ennek az egyetlen pillantásnak a leírásában.

Utolsó versei közül egyike a legszebbeknek az emlékezés egy elsüllyedt városra. A költőnek van a multban napok, évek, hullámsírjában felejtett városa. „Emlékeimnek tündérnap sütése aládereng az árnyak mély honába, s kibukkan lent az én Atlantisom.“ Régi hajnali nóták muzsikálnak, hegedűk ujjonganak, régi kedves arcok bukkannak elő a kacagó nap fényében. „És mintha nem mult volna el semmi, semmi, ott ballagok a hajnali kis utcán kigyulladt szívvel, szép fiatalon. Valahol messze, kinyílik egy ablak, dalolni kezd a szeretőm.“

A régi hársfák illatára emlékezik, a régi kertek, messzi illatára, Ady Endre is küldött Emőd Tamásnak verset a hosszú hársfa sorról, ahol akkor jártak, amikor a hársak épp szerettek.

Emlékekből, szeretetből, szerelemből, fájdalomból, mosolyból, lélekből, szívből, könnyből szökken elő Emőd Tamás lírája. Hol gyerekhangon, hol diákos szerelmes hangon dalol, hol pedig az összetört, multba néző, hallgatag, sokat küzdött, sokat szenvedett zsidó költő szólal meg. De a fájdalmas dalokon keresztül is halljuk a „Mézeskalács“ daljátékából a kis kondás hangját és mosolygunk rajta.

*Ne keresdi vásárbódé
sárga sátorfája,
mézeskalács szivetek a
vásárosné rája.
Szép pirosra volt pettyölve
mint szerelmi pósta,
megvette a babájának
öregapám, Jóska!...*

PATAI EDITH:

JERUZSÁLEMI VERS 1939-BEN ARATÓK ÉNEKELNEK

*Itt bomba robban, jaj és vér szakad,
Sikoly buggyan a vérző szájon át,
Az utca tulsó felén énekelnek,
Szél ringatja az Émek lágy dalát.
Itt óra kör kemény ritmusa dobban,
Amott gyászszoltár bűgása fakad —
S életre, vérre, táncra és halálra
A nyár dúsán önt zengő aranyat.
Alkonyi szél itt egymáshoz sodorja
Halál hörgését, élet himnuszát —
Jemeni kis lányt fogtak el az este,
Sötét bűn árnyékolta homlokát.
A jázminok bódítón illatoztak,
De rőt tűz lobogott a lány szemében,
Kosara friss cipókkal volt tele,
De bomba volt elrejtve a kenyérben...
Oh Jeruzsálem, ősi városom,
Eged, köved, bűnöd, dalod szívemben,
Éltem ellobog falaid között,
Képed égő nagy csillag bús egemben.*

*Felettem magyar ég sugára égett,
Beburkolt tűzpalástba délidőn,
Aranykőd ült a dús domboldalon,
Kasza pengett a megtellett mezőn.*

*Forró élet hullt hűs acél alól,
Az aratók magyar dalt énekeltek,
Az ég fejük felett velük dalolt
És daloltak a határban mind a kertek.*

*Csak nékem, nékem nem lehet dalom,
Némaság ül a lelkemen, borongva
Oh csillagok, ha jő a fájó este,
Szálljatok le megsápadt homlokomra.*

*Sugártenyérrel simítsátok el
A titkos jelt: bánatra született —
Hisz egy az Isten, aki fenn lakik
Felettem s a magyar mezők felett.*

ABÁDI IMRE: A ZSIDÓ EMBER KORONÁJA

Minden zsidó embernek, legyen az gazdag vagy szegény, bölcsességgel vagy kézügyességgel megáldott, van egy koronája. Erről a koronáról volna most számotokra mondanivalóm. Egyszerű, világos, félre nem érthető szavakkal szeretném azt nektek elmondani, Bibliánk nyelvének ősi egyszerűségével. Ime:

A zsidó ember koronájának egyetlen ága van csak. Ez a magános ága is sötét, gyász-színű, mint a szétszórt, szenvedésekre kiválasztott zsidó nép élete: tele tehetségéhez, lelki kulturáltságához méltatlan, lealázó megpróbáltatásokkal, előítéletek és akadályok elleni nehéz, könnyes és véres harcokkal.

A zsidó ember koronája nem készült nehéz aranyból, feketére festett pergamentből és olcsó szíjjakból áll csak. Nem díszítik *varázserejű drágakövek*, mint valamikor a főpap mellpajzsát a jeruzsálemi szentélyben az *urim vötumim* drágakövei, hogy megvédelmezzék őt az „*ajin hara*” rontó hatásától és minden bajtól, sikertelenségtől.

A zsidó ember egyszerű, szerény, fekete koronáján nem kéklik *zafir*, hogy éberré és serénnyé tegye őt. *Smaragd* se zöldel az ő egyszerű, fekete koronáján, hogy erősítené a szemét, hogy a jövőbe láthasson és hogy megoldja a nyelvét, ha érvelnie kell a maga ügyében. Nincs rajta *jaspis*, hogy megvédje a pusztító láztól és elűzze rossz álmait. Nincs rajta *violaszínű ametiszt*, hogy távoltartsa a mértéktelen ivástól és megőrizze a józanságát. Nincs rajta *krizolit*, hogy elűzze tőle a rossz szellemeket. Nincs rajta gyógyító *topáz*, se veszélyt elhárító vörös *karmeol*, se tűzpiros *rubin*: a felsőbbség, a felkentség híborával.

Mindezek hiányában a zsidó embernek önmagában kell az erőt, az ellenállást, az önfegyelmet, az

óvatosságot és az értelmet kifejtene és mindezt érvényrejuttatva gyakorolnia, de ugyanakkor az alázatosságot és a benső igaz tiszteletet is a felsőbbrendűség, a vezéri szellem és az önfeláldozó hátorság fensége előtt.

Egyszerű a zsidó ember koronája nagyon. Nincsenek rajta csiszolt drágakövek, *csak egyetlen briliáns ragyog rajta, az összes emberi szavak legragyogóbb briliánsa ez, amely csak három betűből áll, de ez a három betű együttesen: egy átütő erejű, egy félelmetes, parancsszerűen ható, zeneiségében megkapó kifejezést ad: legpregnansabban jellemezve annak a tulajdonságait, akinek az igazi nevét profán dolgokkal kapcsolatban kimondani nem szabad. Ez a szó lefordíthatatlan, de a Mindenható fogalmát fedi legjobban és így hangzik: *Saddaj*.*

Mikor a zsidó ember ezt az egyszerű koronát ezzel az egyetlen szó-briliánssal a homloka fölé helyezi reggelenként, egy félóra királlyá avatja önmagát. De ezt olyan bensőséges vezekléssel, olyan tisztán, olyan koncentrátsággal kell tennie, függetlenül minden egyéni érdektől, minden hiúságtól és rosszakarattól, minden emberi gyarlóság fölé kerekedve az isteneszme jegyében, hogy tudásban, képességben, bátorságban és az elhivatottság meggyőzésében állandóan, a nap minden órájában készen lehessen arra, hogy az idő hívó szavát megértve, a zsidó nép közös ideáljaiért harcolni és vezetni tudjon.

És a zsidó ember lelkének ebbeli kialakulását a zsidó jövő képe nem zavarhatja meg. A zsidó jövő képe tiszta, a magasságok világosságában ragyog és ha könnyes és véres is az út, amely hozzávezet, de egyenes, mint a feszülő zsinór, amelytől eltérni nem lehet. Mert a zsidóság kijárta a galut iskoláját és megtanulta, hogy a nemes verseny, amelyet nem korlátoz önkényes hatalmi beavatkozás, az ambíció és a természetes fejlődés melegágya.

Minden zsidó férfi, akár a föld verejtékes megművelése adjon neki kenyeret, akár a szellemi tudomány talajának a művelése, legyen pásztor, vagy ács, kereskedő, vagy sarukészítő, építőmester, vagy alkotó művész: *ezeknek a tudatában tegye naponta fejére egyszerű, dísztelen koronáját. Ezeknek a tudatában emelje minden zsidó férfi a homlokára szerény koronáját és úgy álljon ember és Isten előtt, hogy vállal a sors keze a nap bármelyik pillanatában megérintheti, hogy reá rója a nagy feladatot és felelősséget a zsidó nép útjának irányításában. Ennek a tudatában érezzen minden este a férfi üldözött népével, ebben a meggyőzésben éljen és gondolkozzék mindig és ekkor újra a világra születhetik a zsidóságban a próféta, aki a megváltás nagy művét befejezheti, anélkül, hogy megfeszítenék. Gondoljon erre minden zsidó az alatt a rövid félóra alatt, amíg emelt fővel áll Keletre fordulva szerény koronájával a homlokán, amelyen csak egyetlen szó-gyémánt ragyog: *Saddaj*.*

A kaszinó nagy tengeri terrasza

FOTOGRAFUS A REPÜLŐN

A magyarszármazású, Z. Klugert, a nagyszerű fotográfus ma már nemcsak Erec Izraelben, hanem úgyszólván az egész világon ismerik. Palesztíniai felvételei több, mint 40 nagy külföldi ujságban jelennek meg. Amit mai számunkban bemutatunk, nemcsak a fotografálás nagy technikai haladását bizonyítja, hanem azt is, hogy ez a mesterség mindjobban közeledik a művészethez. De Kluger munká-

valami hatalmas egyenletes mintájú szőnyeg. De mindenki tudja, hogy az üde, zöld szőnyeg helyén néhány év előtt még homoksvatag volt. Ha Kluger gyönyörű albumát lapozzuk, több felvételt találunk ugyanarról a helyről és matematikai pontossággal megállapíthatjuk, hány házzal, fával, mennyi új zöld területtel gyarapodott egy-egy zsidó telep egy—két év alatt. A kulcsalakú Kfar-Jeheskel micsoda

Vonat a narancsosok között (Z. Kluger légifelvétele)

jának ezen felül megvan a maga speciális jelentősége. Ezek a remek, repülőgépről felvett képek a palesztíniai táj fenéges szépségén kívül, a zsidó munka és szorgalom eredményeit is hirdetik. Még pedig a felvevőlencse megvesztegethetetlen objektívitasán keresztül. A szavak hazudhatnak, a szavak minden ember száján mást jelenthetnek, a fotográfia egyértelmű. Ime a zsidó narancsültetvény képe. Fa fa mellett, katonás sorrendben, a repülőgépről olyan mint

óriásit fejlődött az utolsó évben. A leglelkesebb felsorolás sem tudja ezt olyan hatásosan és meggyőzően bizonyítani, mint Kluger két felvétele. Az erődszerű Tirjat-Zvi jámbor zsidók kolóniája. A felvételen világosan látni a cikk-cakk vonalban futó mély lövészárkokat. És világosan érezzük, a vallásosság és hősiesség szellemét, amely ezt a kis telepet áthatja. Az ereci építő munka népszerűsítésében nagy szerepe van Klugernek, a fotografusnak.

KISS ARNOLD: DR. KLEIN MÓR NAGYBECSKEREKI FŐRABBI SZÜLETÉSÉNEK SZÁZÉVES FORDULÓJA (1839—1914)

Dr. Klein Mór miskolci rabbi korában

A gyerekkori emlékezéseim ködéből merül föl előttem, mint valami nappalra elájult álmkép: Ungvár, ahol születtem, ahol néhány gyorsan suhanó évet éltem s pörgettyűs játékkal futottam az Ung folyó partfövényén, Bercsényi Miklósnak, a nagy labancverőnek városában, a Drugethek várának lejtőjén; álomszemekkel látom a Vihorlát hegységének messze távolokba vesző körvonalait, a Beszkidek kék-zománcos oromcsúcsainak, a Ravka-bércnek zordon fenségét.

Bölcsődalaimat súgják ringató mesékkel az Ublya, a Cserna, a halkszavú Latorca és a Rákóczi tüzes nótáit zengető Bodrog folyamainak hullámharsonái s a Turja hallgatag nádasai fölött lilaszárnyú libellák és szitakötők libegnek és távolról Szobránc és Úzsok merengőkékszemű tengerszemeinek csillanása integet felém lehunyt szempillákkal, régfelejtettnek vélt csodálatos meséket.

Az ungvári zsidó temetőben nyugszik örök álommal a nagyapám, az egykori miskolci orvosdoktor, aki öreg napjaira a szüleim, az ungvári zsidó pap házába költözött s itt hunyta le végső szendergőre az elfáradt szemeit.

Ki törődik ma már azzal, hogy az egykori miskolci zsidó doktor negyvennyolcban, a magyar szabadságharc dicsőséges napjaiban, Miskolcon menekülő magyar honvédtiszteket rejtegetett a lakásán s halálos veszedelem fenyegetéseiben se árulta el őket?

Az édesapámra, az ungvári ifjú zsidó papra emlékezem, tüzes bátor magyar beszédeire viharos, veszedelmes időkben.

Az édesapámra, a pápai zsidó papra emlékezem, akinek zengő magyar szava balzsam és gyönyörűség

volt meggyötört, szomjas lelkeknek, amikor a magyar igazság és az emberi szabadság alázatos, de merész szolgálatával szállott sorompóba.

Emlékezem az édesapámról, a nagybecskereki zsidó papról, aki egy életet áldozott a legtisztább hit, a tudomány, az emberszeretet oltárán.

A miskolci Avas-temetőből, ahol az édesapám nagyjambor ősei pihennek, Miskolcra, ahol az édesapám első papi őrhelye volt — köszönt az emlékezés halk szellőfuvallata.

A halott édesapám becskereki templomutcája akácfáinak egy gallyát küldjétek el nekem. Titkos, édes muzsikát sug majd nekem, mintha varázshárfa lenne.

A legszentebb, legnemesebb zsidó pap nyugoszik ottan.

*

Dr. Klein Mór 1839 július hó 7-én született Miskolcon, a gimnáziumot szülővárosában (öt osztályt) az ág. evang., a VI.-at az ev. ref. lyceumban végezte. 1855-ben Prágába került és az érettségi vizsga után az ottani egyetemen hallgatta a bölcséletet és mint papjelölt látogatta a zsidó teológiai intézetet. A nagy

Dr. Klein Mór nagybecskereki főrabbi, a Ferenc József Rend Lovagja

prágai rabbi: Rappoport Salamon főrabbi vezetése alatt, akinek kedvenc tanítványa volt. 1863 március 14-én bölcséleti doktorrá avatták és a teológiai szaktudományokból a vizsgát letette. Papi működését az 1865. évben kezdte meg mint *miskolci* rabbi. Nagy szónoki tehetsége csakhamar ismeretessé tette nevét az egész országban. Az elsők egyike volt, akik a magyar nyelvet a zsinagógába bevitték. A kiegyezés örömeire megtartott istentiszteleten az ifjú pap olyan gyújtóhatású és hazafias szellemű beszédet tartott, hogy Miskolc városának lakossága, felekezeti különbség nélkül, fáklyásmenetet rendezett tiszteletére. Későbbi rabbiállásait mindig egyenes meghívás útján (de soha nem pályázott állás után) nyerte el. Tekintélyes külföldi hitközségek hívása ellenére megmaradt hazájában. Az 1869. évben ungvári rabbinak választották. 1876-tól 1880-ig *Pápán* működött, ahol rajongó szeretet és tisztelet környezte. Az 1880. év május 11. napján nagy ünnepek és lelkesedés között *nagybecskereki* főrabbinak iktatták, ahol hazafias, hitbuzgó, valósággal prófétai szellemben működött a város minden rangú és vallású lakosának szeretetétől és tiszteletétől körülvéve. A megyei bizottságnak, vala-

mint a városi képviselőtestületnek tagja és a közügyekben való buzgó tevékenysége, a magyarságot erősítő működése vallásos és társadalmi téren Torontál vármegye egyik nagybecsült tényezőjévé tették és az egész országban nagy tiszteletet szereztek neki. Tekintély volt *dr. Klein Mór* a talmudi tudás terén is és az országos rabbiképzőintézetnek annak megalakítása óta vezérlőbizottsági tagja volt. Tudományos munkássága számos jelentékeny és értékes művel gazdagította a zsidó és a magyarzsidó irodalmat. Legkiválóbb alkotása *Maimonides* nagy munkájának: *A tévelygők útmutatójának* magyar fordítása és magyarázata három testes kötetben, mely munka a Magyar Kir. Tudományos Akadémia támogatásával jelent meg. Továbbá *Jedája Hapenini* bölcselmi költeményeinek magyar átültetése. Theológiai irányú és homiletikai művének is nagy a száma.

1895 május 21. napján a nagybecskereki hitközség nagy szeretettel és bensőséggel ünnepelte meg papi működésének negyvenéves fordulóját.

Az 1896. évben *Ferencz József* király a *Ferencz József-Rend* lovagi címével tüntette ki.

Sírja fölött nem muló szeretet és kegyelet virraszt.

DR. HALASI EMIL:

HAMMEIRI UTAZÁSA A „VAD” EURÓPÁBAN

„Habent sua fata libelli“ „külön sors a könyvek osztályrésze“ írta az afrikai Terentianus, avagy Terentianus Maurus „Hősi ének“-ének 258-ik sorában, vagy kétezer éve s ezirányban mit se változtat a dolgokon azóta: máig is sorsa van a könyvnek, csakúgy mint szerzőjének, az embernek. Hisz a könyv nem holt lény, ha nem is egészen élő: (a Gondolat halhatatlan konzervdoboz) féllábbal e világban, féllábbal a másokban áll, csakúgy, mint az ember, kettejük közös tulajdona: *Sors*. Különös életet él a könyv s különös halállal hal meg, mint az ember.

Így morfondiroztam magamban Hammeiri legújabb könyvének olvasása után. Jónéhány évig voltak e könyvnek lapjai önkényes íróasztalfiók-fogságra ítélve, míg most eljutottak oda, ahova valók: az olvasó kezébe. S ahogy utólag e páréves fogságra visszanéz az ember, eszébe ötlük: mintha szándékosan máig várt volna megjelenésével ez a könyv, hisz ma sokkal időszerűbb mint megíródásának idején volt, ime *könyv-sors*. Ma nem „Anachronisztikus“ többé, mint fél-tucat évnek előtte, hanem annyira nő aktualitása, hogy e pillanatban semilyen héber könyv e szempontból vele fel nem veheti a versenyt.

Hammeiri, aki Magyarországról a keleti frontra, a háborúból orosz fogságba, onnan egyenest Palesztinába jutott, tíz és hét éven keresztül volt egyhuzamban távol Európától. S mikor egyszerre megint szembetalálta magát vele, szellemi szemei előre futottak annak útján s látták, hogy az merre vezet. A hosszú távollét s a közben kiforrott nagyszerű írói tehetség egyaránt buzgólkodtak e látó prizma csiszolásán. S az eredmény meglepő: Anno Domini 1930-at írtuk s a budapesti Britannia-szálló egyik harmadikemeleti szobájában a „magyar származású világhírű héber költő“ az egyik palesztinai napilapnak leveleket írt „utazásáról a vad Európában“. Egon Erwin Kisch módjára,

mert ő a héber Kisch, a klasszikus riporter e könyvében. Láta, hogy az az Európa, melynek ő búcsút intett 1914-ben, nincs többé. Fuit.

S ő útra kel. Egyik helyről a másikra utazik, egyik országból a másikba. Az utazás csupasz ténye is ujság számunkra. És pedig azért, mert a zsidó ugyan sokat utazik — hisz minden második vicc úgy kezdődik, hogy egy zsidó ül a kupében, vele szemben ül egy katonatiszt, stb. — a héber nyelven író zsidó keveset mozdul. Ha futó pillantást vetünk a modern héber irodalomra, úgy látjuk, hogy az egy fa, melynek minden óhaja, hogy minél mélyebbre ereszthesse gyökereit a földbe. Más tájak, vidékek, világok nem érdeklik. Mindenfajta héber könyv van már ma, csak *útleírás* nincs. A „héber“ ugyanis nem élvezte még ki eléggé az egyhelybenlakás kispolgári örömeit, egyelőre nem viszik a talpa s igyekszik az útilapival kötött ezeréves barátságot mielőbb likvidálni. Ezt az úrt igyekszik Hammeiri kitölteni, amint tette ezt már a lyrában s az epikában, sőt nemrég a mű-eposzban is, melynek egy énekét a Mult és Jövő ismertette Patai József nagyszerű fordításában.

Mivelhogy palesztinai író utazik bizonyos mértékben Európában, mindent a zsidó Palesztina ablakán keresztül lát. Se vége, se hossza a Telavivval, Palesztinával való összehasonlításoknak, párhuzamoknak. Itt aztán tág téren nyilatkozik meg Hammeiri valóban félelmetes kritikai készsége, képessége. Jobbra, balra hullnak a vágások, az asszimilánsok, a cionisták s az orthodoxok egyaránt kikapják a részüket. A teremő düh látvája ömlik bőven, mely néha elborít mindent. Mert ő sosem úgy látja a dolgokat, ahogy vannak, hanem ahogy lenniük kéne. S míg az író lángol mint a bibliai csipkebokor, melegsünk lángja mellett, mely megvilágítja utunkat a sötétben. Az igazság kutatója Hammeiri s ha célhoz ért, semilyen hatalom őt ez igazság kimondásában meg nem akadályozza, „mert nem szabad a művésznek az ő igazságát megfojtania“.

És Hammeiri mesél az „európai kivonulás“-ról. Meséje hömpölygő folyam, mely medert ás magának s magával görgeti a gúnynak, az élcnak drágaköveit s a fájdalom „fekete gyémántját“. Hammeiri megírta a mai héber irodalom legaktuálisabb könyvét. Megint...

VIDOR GYÖRGY: A HITOKTATÓ ÚR

Történetünk helyszíne egy kis dunántúli város. Idő: pár évvel ezelőtt. Pontosán nem írom meg az évszámot és a neveket is elferdítem, hiszen novellának szánom ezt az írást s nem pletykázni akarok. Nevezük az egyik főszereplőt Frank Sándornak. Foglalkozása segédrabbi, hitoktató és csapattiszt. A másik szereplőt nevezük ki Stern Rózsának, aki társadalmi elhelyezkedésére nézve igen előkelő pozíciót tölt be a városka életében, lévén a hitközségi elnök leánya, ráadásul pedig őrsvezető.

A dolog úgy kezdődött, hogy hittanóra előtt a nyolcadikos diákok kíváncsian és igen nagy lármával várták az új hitoktatót. Ha mérlegelni akarjuk a dolgot, akkor le kell szögezni, hogy a lárma jóval túlhaladta a kíváncsiságot. Ha csak ez a leszegezés történt volna, úgy nem esett volna meg a haj, de másféle szegezés is történt.

A városka gimnáziumába fiúk és lányok együtt jártak, egy osztályban tanultak. Természetesen hittanórán is együtt voltak a zsidó fiúk és lányok. Feltételezem, hogy a fiúk közül követte el valaki azt, hogy a székbe alulról egy szöveget vert, ami aztán bizony egy jó centire kiállt hegyével a fából.

Az új hitoktató bemutatkozása a szeghől kifolyólag az ünnepélyes keretek teljes mellőzésével folyt le. Tény, hogy az új hitoktató nadrágja elszakadt és az is tény, hogy az egész órán igen elkeseredve magyarázott (miközben a padok között sétált) a zsidó fiatalok viselkedéséről, léha felfogásáról és végül is oda nyilatkozott, hogy mindennek az az oka, hogy hiányzik belőlünk a zsidó öntudat. Igyekezni fog, hogy minket öntudatos emberekké neveljen s első ténykedése az lesz, hogy megalakítsa a zsidó cserkészcsapatot.

Miután a gimnázium igazgatóságától megkapta az engedélyt, a zsidó elemi iskola tornatermében cserkészcsapat alapító ünnepségre hívta meg az illetékeseket. Az ünnepségen Stern Károly úr, a hitközség elnöke is felszólalt s igen megdicsérte a kiserabbi úr törekvéseit, azután Stern Rózsika szavalt egy verset a sómérekről.

Beszereztük a szükséges felszereléseket, könyveket és lázas szorgalommal tanultuk a hasznos tudnivalókat és igaz hévvel fogadkoztunk, hogy betartjuk a cserkészhivatás parancsait.

Mi nagyobbak, tanfolyamszerűen képeztük ki magunkat s nagyban készültünk a próbák letételére, miután megtörténik majd az őrsvezetői kinevezésünk.

A próbák közül egyik-másik reményen túl is sikerült. Például az én tűzrakási próbámból kifolyólag leégett a Sternék istállója és így a sikerhez a városi tűzoltóság külön is gratulált.

Párhónapos kiképzésem után megtörtént a vásártéren a bemutatkozó táborozás. Sátort vertünk, ebédet főztünk, mentőgyakorlatokat mutattunk be s végül a tábor tűz körül cserkészdalokat énekeltünk.

A „kiserabbi“, ahogy Frank urat a városban nevezték, igen népszerű lett körünkben s az öregek is támogatták. Amikor előállt újabb tervével, hogy ifjúsági könyvtárt kell alapítani, lelkesen megszavazták a költségeket. Vitaüléseket rendezett, műkedvelő előadásokat tartottunk, de legnagyobb sikert mégis a purimi jelmezbállal érte el.

Az ifjúsági könyvtár vezetője, a műkedvelő előadások primadonnája, az ifjúsági kultúregyesület elnöknője, Stern Rózsika, őrsvezető volt. Eleinte nem tűnt fel senkinek, hogy a csapattiszt úr és a csinos, kedvenc őrsvezetőnők milyen sokat vannak együtt,

A haifai kaszinó homlokzatának éjjeli látképe (Tervezte: Goldberg műépítész)

hiszen a sokirányú munka majd minden nap összehozta a vezetőket, de amikor tavasszal már a ligetbe is együtt jártak, akkor már sokatjelentő mosolygással tisztelegünk feléjük és befejezett tényként kezeltük, hogy érettségi után lakodalom lesz a mi utcánkban.

Hogy mégis minden másképp történt, annak az a meghívás volt az oka, amelyet műkedvelőgárdánk a szomszédos városból kapott. Átlátogattunk ebbe a városba és igen nagy sikerrel adtunk elő egy régi kedves operettet. Ez a látogatásunk nem maradt viszonzatlanul. Igaz, hogy a szomszédos város ifjai közül mindössze egy látogatott el közénk, de az az egy igen gyakran jött. Úgy szólván minden nap.

Dr. Grünwald Sándor köz- és váltóügyvéd volt a mindennapos vendég és csak a vak nem láthatta, hogy ez a hirtelenjött nagy vendégjárás Stern Rózsikát illeti. Az ügyvéd úr ugyan azt állította, hogy a munkamenetünket tanulmányozza, mert ő is meg akarja szervezni a helyéli ifjúságot.

Az ügyvéd úr aztán addig tanulmányozott nálunk és addig szervezkedett otthon, amíg egy nap megkérte a Rózsika kezét. És az érettségi banketten őrsveternőnk ujján már ott ragyogott a karikagyűrű. A banketten igen jó hangulatban mulattunk reggelig. Csak a hitoktató úr ment vacsora után haza.

Rózsikáék pedig elmentek nyaralni és a cserkészcsapat legközelebbi vezetői összejövetelén Frank csapattiszt úr bejelentette, hogy Stern Rózsika őrsveternőt lefokozza. Indokolás: adott szó megszegése.

Bizony, bizony csak szegény, szomorú Frank segédtiszt úr tudta, hogy az őrsveternő milyen ígéretet szegett meg.

Így történt.

De a befejezéshez még hozzátartozik az is, hogy amikor az ifjúpár a templomból kijött, mi cserkészek állottunk sorfalat s hosszú botjainkat emeltük föléjük. Frank csapattiszt úr pedig feszes vigyázz-állásba merevedett s tisztelgett, mikor elmentek előtte.

PATAI EDITH: A „DANUBIA” A KARMELEN

Csak néhány napot töltöttem Haifában a Karmelen, köztük egyetlen szombatot, de úgy érzem, megismertem a Karmel életét és a Karmel ünnepét. Az ablakomból sziklás partot láttam, szép fehér házakkal, a tenger felé néző terraszokkal, amelyek alkonykor szinte beleolvadtak a párás levegőbe és a végtelen vízbe... Csend és fenség honol itt fenn, csak óránként egyszer robog el a tengerparton az autóbusz, csak néha hallani az élet hangját. De szombaton dalokkal telt meg a környék, kékinges fiatalok meneteltek kis csoportokban a fenyőkkel szegélyezett utakon. Éppen magyar Karmel-lakó vendégünk volt, aki megadta a felvilágosítást.

Ezek a fiúk a délutáni istentiszteletre jönnek... Hol van itt a templom? kérdeztem. — A templom jó messze van innen, hangzott a felelet, de itt van a Danubia... Persze nem értettem, hogy kerül a Danubia a Karmelre és mi köze neki a templomhoz. — Csak később, mikor én is ott álltam a nagy lift előtt, amelynek oldalára hatalmas betűkkel van odapingálva: Danubia, Budapest — mikor csodálkozó meghatottsággal nézegettem a két nagy, fából faragott Mágen Davidot és törvénytáblát, a csinos ablakokat, a padokat és a kis asztalt szemben a bejárattal, értettem meg, mivé alakult itt a Karmelen az a nagy falalkotmány, amely bútorokkal, szőnyegekkel, edényekkel, ágyneművel, ruhákkal megrakodva indult útnak a Dunán Budapesttől. — Templom lett belőle, de nem csupán templom. Hajnalban itt tanulnak talmudot a környék gyermekei, éjjel pedig itt őrködnek puskával a vállukon a fiatal gaffirok. Milyen sok lehetőség van egy ilyen liftben! Mi mindent hoz ki belőle ez a csodálatos, ezerszínű palesztinai élet. Templom, iskola, őrhely.

A Danubia körül ülő asszonyok, leányok között többen vannak, akiknek a héber nyelv már sajátjuk,

már benne születtek, vagy beléje nevelkedtek. Ezek halkán magyarázzák a későn jövőknek, mi hallatszik ki Illés próféta nyelvén a Danubia deszkafalainak félhomályából... Ima után az ifjúság kéri Patai Józsefet, hallassa előttük tanító szavát. És Patai belekapcsolódik az imént befejezett héber dal szövegébe, a prófétai idézetbe: „megemlékeztem a te ifjúságod kedvességéről, amidőn követtél engem a sivatagban, vetetlen, pusztá földön...” Az ifjúság hivatásáról szól azután. Ez a hivatás nagy és jelentőségteljes. A sivatag nemzedékének különböző törzseit kell egyesíteni, a világ minden részéről különböző felfogásokkal, világnézetekkel érkezett csoportokat kell egységes néppé forrasztani és visszakapcsolni a Biblia szellemi világához.

Az ifjúság nevében egy magas, nyílthomlokú, 16

A haifai Teltsch-Hotel

év körüli fiú mond köszönetet. Szépen gördülő héber-séggel fejt ki a tradíciókhoz ragaszkodó ifjúság álláspontját az építés kérdésében. Korát messze túlhaladó komolyság ömlik el arcán és szavain. Ő maga a fényjelző csoport parancsnoka a Karmelen, komoly, jelentős szolgálatot teljesít, de azért úgy találja, hogy az az építő dal, hogy vérben és tűzben támad fel Judea, nem felel meg a valódi zsidó szellemnek.

A még fiatalabb generáció nevében az egyik fiú viszont védelmébe veszi ezt a felfogást. Szerinte a harcra még a Biblia népének is szüksége van. Zwi Neeman mond még komoly, szép szavakat, amelyek után Patai József összefoglalja a felszólalások lényegét. Végül újra dalok következnek, régi és új énekek. A hold első sugarai már átszűrődnek az ablakokon és kiemelik a homályból a lelkesedésben izzó fiatal arcokat. Felhangzik a kállói pap nótája is, a „Szól a kakas már“ magyarul és héberül: Koré ha tarnegól, Hiné habóker ór...

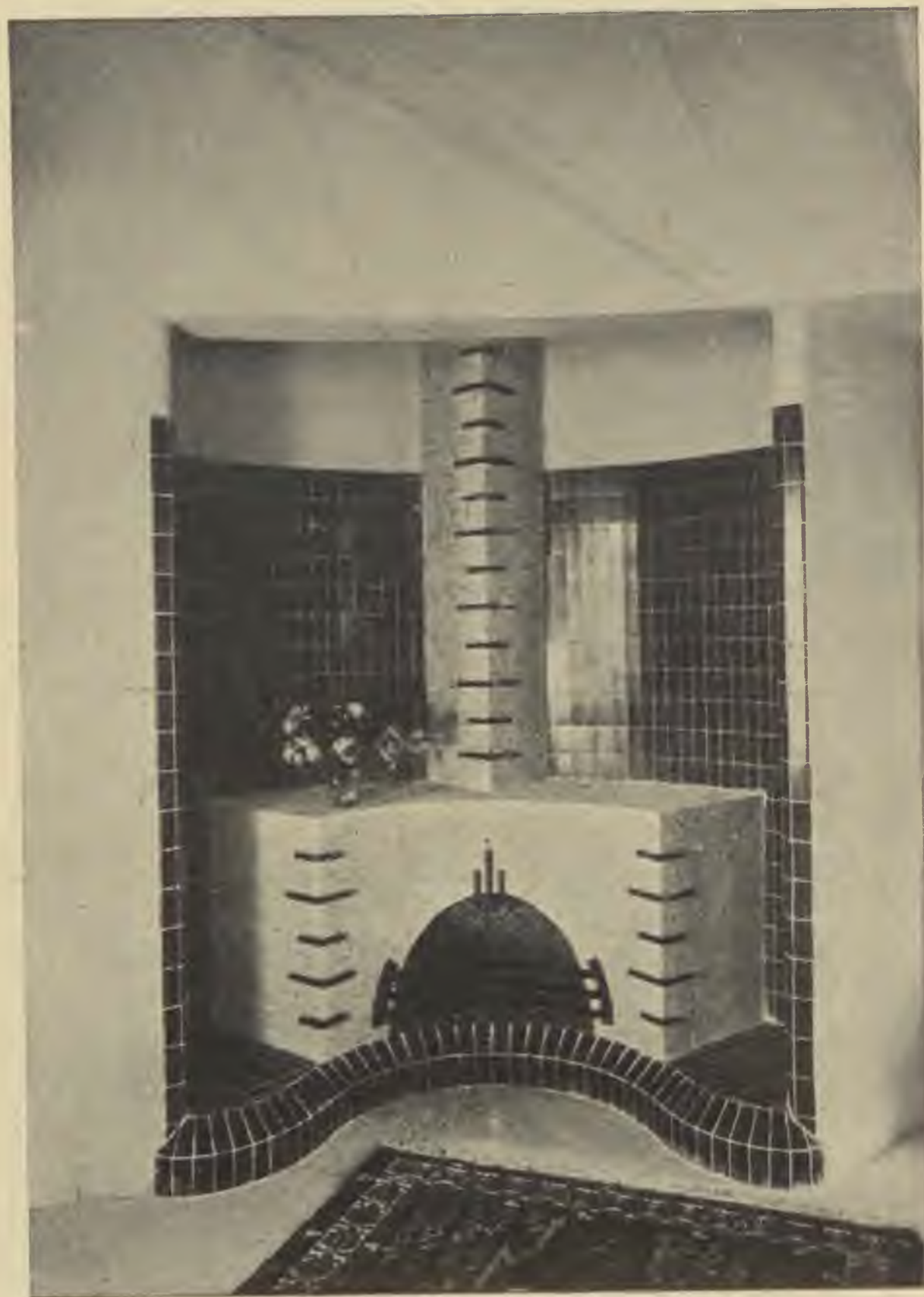
Hány világ találkozik ezekben a hangokban? Hány életforma zsúfolódik össze a Danubiában, hány remény, emlék lebeg a lelkek között...

Aztán visszatérünk a gyönyörű Teltsch-hotelbe, abba a szép házba, amelyet zsidók emeltek a Karmelen, ahová üdülni jönnek angolok, franciák, németek, palesztinaiak, ahol hékés évekbe, Emir Abdullah is

gyakran megszállott feleségével, gyermekeivel és kíséretével... Rabszolganők is jöttek velük, az egyik csak a gyögmasszázs, másik csupán csak a tea főzés gyakorlására... De ma ez úgy hangzik, mint egy keleti mese. Ma nem látni tarbust, kefiját, lebegő arab öltönyt e szállodában. Csak angol uniformist láttunk egészen ma reggelig. De ma az angol tisztek, akik már két év óta laktak itt, elhagyták a hotelt. Parancsot kaptak, hogy ezentúl csak a táborban, a campben lakhatnak... Nagy sajnálkozással búcsúztak, de hát parancs, az parancs... A campek egyszerűsége jutott eszembe az egyenesvonalú kis fehér házak és fehér sátrak az utak mentén. Bizony nem lesz könnyű beleszokni a hotel nagy kényelme, válogatott konyhája után. Bár Palesztina az az ország, amely mindenkit hozzászoktat a változatossághoz. Az élet itt olyan sokrétegű, akárcsak a parti sziklák, amelyeket a Teremtő hatalmas keze rakott egymás fölé...

Tudom, ma éjjel a Danubiában őrséget áll a fényjelző mellett az a fiú, akinek ajkáról délután olyan szent mondatok hangzottak...

Tudom... holnap már megérkezik a kikötőbe az a hajó, amely elvisz innen... Hajnalban felébredt a kakasszó és a Karmel hegyfokai felől újra felém száll a magyar-zsidó nóta: Szól a kakas már... Mintha a szimbolikus, kékszárnyú madár megkopogtatná csőrével az ablakomat.

Goldberg műépítész: Kandalló

JORDAN FILM CORPORATION LTD.

A palesztinai zsidó kultúrmunka rohamos fejlődésének konkrét jelenségei után már nem is fog a meglepetés erejével hatni az olvasóra az a legújabb hír, hogy Erec Jiszraelben egy fiatal művészgárda, amely Európa különböző országaiból verbuválódik össze, egy méreteiben amerikai stílusú vállalkozásba kezd. A vállalkozást olyan európai zsidó tőkésék támogatják részvénytársasági alapon, akik eddig alig vették ki részüket a Palesztina-munkából, de most az „idők szele“ és a rentábilisnak ígérkező bussines megértette velük, hogy itt nagy lehetőségek vannak.

A Jordan Film Corporation Ltd. Tel Avivban, vagy Erec Jiszrael más arra alkalmas helyén alapítja meg stúdióját.

A zsidó díszletező munkásoktól kezdve a színészek, rendezőkön és filmszakembereken keresztül a pénzemberekig mindenki zsidó ebben a nagyszabású vállalkozásban. Célkitűzésein is első pillanatra meglátszik, hogy a Zsidó Haza érdekeit kívánja szolgálni és egyben a világ előtt is nagy felvilágosító misszióra vállalkozik.

Első filmjei, melyeknek scenáriumai most készülnek, grandiózus témák...

Filmre viszik *Josephus Flavius Zsidó Háborúját*, *Mózes életéből is film készül*, *Szodoma*, *Dávid*, *Judith*, *Józsu* és a *biblia számos nagy alakja és eseménye* fog megelevenedni a keskeny filmszalagokon, olyan előadásban, amely a mai témahiány miatt egyre fásultabb mozilátogató-milliókra az igazi újszerűség erejével fog hatni. Mert ezek a filmek a világpiacon számára készülnek elsősorban.

A filmvállalat felbecsülhetetlen szolgálatokat fog tenni

a mozilátogatók óriási táborának és egyben a Palesztina-munkának azzal, hogy a világ filmlátogatóit rövid filmekben keresztül objektíven tájékoztatja a kolóniák és az egész ország érdekes és felemelő életéről és munkájáról.

De filmek készülnek azokról az elmúlt eseményekről is, amelyek az elmúlt századokban történtek a zsidósággal, vagy a zsidósággal kapcsolatban. Így meg fognak elevenedni az európai gettók, életre kelnek azok a sötét századok, amelyek elviharzottak a szerencsétlen sorsú nép felett.

Az ifjú zsidó generáció elé fogja vetíteni a filmszalag Herzl, a nagy álmodó életét és a cioni eszme megújulásának történetét.

A vállalat a világ mozilátogatóinak angolnyelvű többségére való tekintettel, angolnyelvű filmeket fog gyártani, de készülnek majd héber, francia és lengyel, illetőleg jiddis változatok is.

Azok előtt, akik a cionista eszmével azonosítják magukat, nem kell tovább részletezni, hogy egy ilyen vállalkozás mit jelent az ügynek.

Szociális szempontokból nézve, sem kisebb jelentőségű. Ereben ma az építő munkakedv ellanyhult, ez tagadhatatlan, a munkanélküliség ennek következtében újra éreztetni kezdi nyomasztó hatását. Egy ú. n. nagyfilmeket készítő gyár több ezer embernek adhat kenyeret közvetve, vagy közvetlenül.

A vállalat szervezői érintkezésbe léptek az amerikai mammut filmvállalatokkal is. Így a Metro-Goldwyn-Mayer és a Fox Film, a két leghatalmasabb amerikai filmvállalat hajlandóságot mutat arra, hogy a Jordán Film Corporation Ltd. részvényeinek egy részét megvegye és érdekközösséget vállaljon a fiatal vállalattal. William Fox, az amerikai filmkirály már több ízben karolt fel olyan megmozdulásokat, amelyek a palesztinai zsidó munkát szolgálják, lévén ő maga is lelkes cionista.

De ami sokkal nagyobb eredmény és ami egyúttal biztosítja az első filmek sikerét is, az, hogy a világhírű zsidó filmsztárok, így elsősorban *Paul Muni*, aki nemcsak mint filmsztár, hanem mint súlyos ezreket áldozó cionista is híres, — hajlandónak mutatkozik egy-két film főszerepének eljátszására is.

Amennyiben megfelelő forgatókönyv készül *Herzl életéről, úgy a nagy férfit szerepét ő alakítaná.*

De arról is szó van, hogy Simon bar Giorát játszaná a Flavius-filmben.

Paul Muni és a többi világhíres zsidó sztár, akikkel a tárgyalások most folynak, garancia arranézve, hogy a vállalkozás életképes lesz.

Talán már csak hónapok választanak el bennünket attól, hogy egy nagy filmszínház ezüstvásznán felragyogjon a nézők szeme előtt a felirat:

Jordan Film Corporation Ltd. produkció, Palestine.

a. i.

DR. HERSKOVITS FÁBIÁN:

„CSAK A FÉRGESE HULL...”

Ez is a zsidó galuth specialitása. Nincs ugyanis még egy nép, vagy közösség, amely egykedvűen és tétlenül nézné, hogy tagjai ezrével és tízezzel hagyják el a tábor. Csupán a zsidóság körében tapasztalható, hogy mialatt szerte a világon tízezzel térnek ki férfiak, nők és gyermekek, fülsértően gyakran halani hivatalosan, vagy félhivatalosan, vezető zsidó férfiak részéről is, ezt a különös vigasztalódást, hogy hát nem baj, hiszen „csak a férgese hull...” És hogy a zsidó lelkiismeret álma még nyugodtabb és zavartalanabb legyen, a „megvetés” érzésével hangszerelik a „csak férgese hull” című vigasz-sláger divatos dallamát és a felháborodás, meg a méltatlankodás kényelmes mozdulatával fordulnak el a „hitehagyóktól”, a „gyáváktól”, a „megfutamodóktól”, az „árulóktól”. Hát hiszen kétségtelen, hogy könnyebb vigasztalódni, mint küzdeni és kényelmesebb megvetni, mint — segíteni. Csakhogy a kényelem sohasem megoldása, hanem csupán folytatása a bajnak. És a valóság az, hogy éppen a kitért zsidók legszerencsétlenebb áldozatai a zsidóüldözéseknek, akár sírva, vagy egykedvűen, vagy akár cinikusan tértek is ki. Ezek a bűnösen felületes és végzetesen meghamisított zsidó szelvényben nevelt zsidó emberek bomlott lelki egyensúllyal saját árnyékuktól reszketve, önmagukat üzve és megvetve támolyognak át abba a táborba, ahol ugyancsak megvetéssel fogadják a „megtérőket”.

Van-e megrendítőbb lény ennél az embernél, aki önmagát megveti és akinek aztán másoktól, mindenkitől megvetetten kell végigszenvedni az életet néha a külső fénynek és dísznek is csalóka máza alatt?! És milyen szánalmas például a pajeszos zsidóktól undorodó zsidó „előkelőség” egy pajeszos zsidó mellett, aki észre sem veszi az ilyen „előkelőséget” és akinek részére az ő zsidósága — az ő üldözöttségében is boldog, kiegyensúlyozott lelki világában — éppen olyan természetes és magától értetődő dolog, mint amilyen természetes és problémátlan — egészséges ember részére — a lélegzés és a szívdobogás. Normális ember, ha romlott levegőjű helyre kerül, nem tüdejét fogja kioperáltatni és nem is tüdejétől fog undorodni, hanem — legfeljebb attól a romlott levegőtől, amelyet pillanatnyilag beszívni kénytelen. A kitért zsidó emberek bizony nem megvetést, hanem szánalmat érdemelnek. És a tétlen és hasztalan felháborodás helyett éreztetni kéne ezekkel a gyengékkel, megtántorodottakkal a testvéri kéz simogatását, hogy amikor majd odaérnek a másik táborba, ahol csak megvetéssel és gyűlölettel fogadják őket, akkor tudják, érezzék és ne felejtsek, hogy megértő és hűséges testvéreket hagytak el bajban, szenvedések idején. Testvéreket, akik mégis mindig szeretettel és megbocsátással várják vissza őket, a megtántorodottakat. Igen! Szeretettel és megbocsátással! És ne hördüljön fel ezekre a szavakra

senki szemforgató szenteskedéssel. Hördültek volna fel akkor, amikor évtizedeken keresztül olyan hamis asszimilációs eszmékkel mérgezték meg a zsidó társadalom légkörét, amelyeknek logikus és természetes következménye most a zsidó népnek ez a tragikus elvesztése. A kitért zsidók mindegyike — patológikus kivételeket nem számítva, — inkább a nyomort választva, utasítana vissza legerélyesebben minden olyan ajánlatot, amely nagy anyagi vagy más előnyöket helyezne kilátásba — hazaárulás ellenében. Tudniillik úgy nevelték, úgy tanították őket, hogy a Haza fogalma szent és érte, ha kell, az életet is feláldozzuk. Viszont ugyanazok az emberek a legkisebb ajánlatért is könnyedén elárulják a zsidóságot. Tudniillik évtizedek óta úgy nevelték őket a rabbik, a tanárok, a szülők, a hitéleti vezérek, hogy a zsidóság értéktelen semmi, amelynek fogalma tele van ellentmondásokkal és zűrzavarral. Ugy tanították, mert az imákhban Cion feltámadásáért imádkoztak és templom szószékén, a zsidó élet pódiumain mindenütt Ciont átkozták. Otthon, templomban, iskolákban, szószéken, ujságokban azt hirdették, hogy zsidó nép nincs többé, csak izraelita vallás, amelyet azonban hirdetői sem követtek. Nem lehet többé zsidó ujjászületés — mondották, — csak izraelita Hit van és maguk a „hívők“ és papjai sem hittek benne. Azt tanították, hogy a zsidóság ma már csak a „kellemetlen“, „pajeszos“, „lengyel-zsidók“ fanatizmusa, különben pedig nem egyéb, mint a multból maradt terhes szépséghiba, amelyet mindenki igyekszik leplezni, takargatni, vagy letagadni. Lehet-e csodálkozni, ha ilyen förtelmes, úgynevezett „izraelita“ zsidó nevelés után a mai zsidó ifjúság, a mai zsidó nemzedék a legkisebb áldozatra sem haj-

landó és még csak vélt előnyökért is könnyedén, lelkiismeretfurdalás nélkül otthagyja ősei „hitét“?! És szabad-e nekünk ezt az átkos zsidó (?) politikát folytatnunk még ma is olyanformán, hogy nem csak tétlenül nézzük végig, hanem valósággal elősegítjük és fokozzuk — az előző évtizedek izraelita hitéleti politikájából legtermészetesebben. következő kitérés folyamatot — avval, hogy türelmetlenséggel és — ezek után — igazságtalan megvetéssel taszítjuk el magunktól testvéreinket?! Az egyház messzibb néző politikát folytat. Nem veti meg, hanem válogatás nélkül fogadja a kitérőket, mert jól tudja, hogy ezek ugyan „hitehagyók“, „gyávák“, „árulók“, de ezeknek unokái vagy dédunokái már nagyszerű keresztények lesznek. Sőt, ha jól megy, még a középkori fogalmakat is felülmúló szélsőséges antiszemita pártvezéreké válnak. Súlyos bűn és mulasztás lenne tehát részünkről annak felejtése a kitérések problémáival kapcsolatosan, hogy nem férges cseresznyékről, vagy rothadt almákról van szó, hanem zsidó emberekről, zsidó asszonyokról és gyermekekről, akik háromezer éven keresztül nemzedékről, nemzedékre a leghorzalmasabb szenvedések közepette az eszközeiben nem válogató lélekvadászás töméntelen csalogatásai ellenére is hűségesen és hőiesen ragaszkodtak zsidóságukhoz. És csak önhibájukon kívül egy bűnös, tudatosan és a vezetők helytelen felfogása folytán meghamisított zsidó nevelés természetes következményeképpen lettek „árulók“, „gyávák“ és „megfutamodók“, ma, ezekben a súlyos, pokoli időkben, de ezeknek unokái, dédunokái — igaz zsidó neveléssel — még makkabeusok lehetnek, hasznos, hős építőmunkásai a zsidó jövőnek...

*

SAJTÓHIBA

Nemrég került kezembe Arnold Zweig Palesztina regényének, a *Epocha* kiadásában megjelent magyar fordítása: „Vihar Palesztina felett...“

Az 56. oldalon egy imarészlet található idézve, amelyet a hívő zsidó naponta többször megismétel. Magyar fordítását azonban semmiképpen sem tudtam megérteni. Azt mondja ugyanis:

— „A béke a maga csúcspontjain teremt, teremtsen békét nekünk is és az egész Izráelnek és mondjátok Ament.“

Ez nyilvánvalóan az „Oszech sálom bimrómv“ fordítása akar lenni, ami azonban — azonkívül, hogy teljesen érthetetlen szöveg — rosszul van fordítva is. Helyesen így volna:

— Aki békét teremt a magasságokban (egekben), teremtsen békét nekünk is és egész Izráelnek és mondjátok: Amen.“

Német eredetiben valószínűleg így hangzott Arnold Zweig átültetésében:

— *Der Frieden schafft in seinen Höhen, schaffe Frieden über uns usw.“*

A fordító, aki egyébként mesterien végezte feladatát, úgylátszik, hogy a mondatkezdő „der“ szót névelőnek vélte, holott a tárgyesetben lévő „Frieden“ világosan utal arra, hogy a „der“ jelen esetben vonatkozó névmás: aki.

A tanulság ebből az, hogy a zsidó tárgyú irodalommal való foglalkozás megkívánja a zsidó kultúrában és különösen a héber nyelvben való alapos jártasságot, de legalábbis azt, hogy olyan dolgokban, amelyekhez nem értünk, a hozzáértő véleményét kikérjük.

*

Ennél sokkal súlyosabb azonban az a hiba, amely az „Ujság“ 1939 június 11-i számának 28. oldalán látott napvilágot. A cikkíró „Mi történik a béke frontján Palesztinában“ című cikkében egy palesztinai női vezéregyenységgel folytatott beszélgetését közli.

— „Megtudjuk — írja a riporter — hogy vezérszerepet visz a magyar születésű Hertzl Theodor dr.“ (!!!)

Visz??? Hertzl??? Theodor???

Hogy a cionizmus megalapítójának szelleme él és hódít, azt a szemünk előtt haladó történelem igazolja. *De hogy ma vezérszerepet vigyen Palesztinában Hertzl Theodor álnév alatt az, akit 35 évvel ezelőtt mint Herzl Tivadart temettünk el Bécsben, ezen egy 15 éves honolului zsidó gyermek is nevetne!*

A zsidó olvasóközönség joggal sértődhetik meg az ilyen felületességen, amelyért viszont sokkal inkább a zsidónak elkönyvelt napilap revideáló szerkesztője, mint a cikk írója a felelős!

A két oldallal fenti cikk előtt megjelent helsinki riportban előforduló helységnevekben feleannyi hiba sincsen, mint a palesztinaiakban! *Berkovits József, Tokaj.*

BERKOVITS JÓZSEF:

„SEMMI SEM ÚJ A NAP ALATT”

Mielőtt a lényegre térnék, szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a cím Bölcs Salamon mondása (Kóhelet 1, 9). Ezt azért kell leszögezni, mert egyesek Rabbi Akibának tulajdonítják, aki jóval Salamon király után élt. Ennek pedig az az oka, hogy a múlt század ötvenes éveiben gyakran előadott Gutzkow drámájában az Uriel Acostát elítélő törvényszék agg elnöke, Ben Akiba, az ifjú forradalmár egetverő titánkodását azzal inti le, hogy „semmi sem új a nap alatt”. Valóban azonban Kóhelettől ered e mondás.

Tehát: semmi sem új a nap alatt! De vajjon igaz-e ez? Hát volt-e már például a múlt században rádió, telefon vagy egyéb a modern technika vívmányaiból? Tehát mégis van új a nap alatt! Erre a kérdésre akarok a továbbiakban válaszolni, amidőn megkísérem bebizonyítani, hogy a Talmudot szerkesztő Tanaiták a modern találmányok javarészét ismerték.

Tudom, hogy egyesek, különösen vallási szempontból nem fogják elismerni feltevéseimet, bátorkodom azonban a bizonyítékokat felsorolni, hivatkozva Zwi Schlez „Jádáv Emunáh” című könyvére, amely körülbelül 50 évvel ezelőtt jelent meg. Ez a könyv szintén foglalkozik ilyen bizonyításokkal, mégpedig az akkori orthodox rabbik beleegyezésével (hász-kámán).

Arra is el vagyok továbbá készülve, hogy egyesek az egésznet egy ismert anekdotával fogják lemosolyogni:

Egy palesztinai zsidó és egy görög afelett vitatkoznak, hogy melyikük népének a kultúrája régebbi eredetű. A görög, igazának bizonyítására, meséli, hogy Görögország-

ban a legutóbbi ásatások alkalmával 1500 éves leletekre bukkantak és többek között drótot is találtak. Ez arra enged következtetni, hogy a görögök már 1500 évvel ezelőtt ismerték a telefont és a távirást, amelyhez drót kell.

— Ez semmi! — válaszolja a zsidó diadalmasan. — Nálunk, Palesztinában a legutóbbi ásatásoknál 2500 éves leletekre bukkantak, amelyek között *nem volt* drót. Ez pedig világosan arra mutat, hogy Palesztinában már 2500 évvel ezelőtt létezett *drótnélküli táviró*...

A nevetségességig nem viszem. Mindazonáltal lesznek olyan bizonyítékok is, amelyek csak feltevések és amelyek első pillanathban talán mégis mosolygásra kényszerítenék az olvasót; csekély meggondolás után azonban mindent össze lehet egyeztetni a valósággal. Általános szabály viszont, hogy a felsorolt dolgok közül a legtöbbet a nép széles rétegei nem ismerték.

1. Az ókorban létezett vonat vagy autó. Ime:

a) (Szóta 48 b): „Misechéráv bét hámmikdás bötéláh hásámir vönófet cufim *vörechev bárzel*.” Utóbbi nem jelenthet mást, mint vonatot vagy autót, mert ha a „sámir“-t és a „Nófet cufim“-ot csodás dolgoknak tünteti fel a Talmud, akkor valószínűleg a „rechev bárzel“ is az. Egyszerű értelme pedig „vaskocsi“, ami nem rendkívüli csoda.

b) A Bírák könyvének 4, 3 és 13 alatt előforduló „rechev bárzel“ ugyancsak fentiek szerint értelmezendő.

c) (Talmud Jerusálmi, Táánit, 4. fej.): „Sömónim *sidót sel bárzel*“ stb. szintén vonatra vagy autóra enged következtetni.

Ein Harod (Z. Kluger légifelvétele)

Hulle-mocsár Galileában (Z. Kluger légifelvétele)

d) (Midras Kóhelet Rabati 2, 20 és Jálkut 195): „Neser gádól hájáh lislomóh, seháján róchév áláv“ stb.

e) Előbbi idézet részletesebben: Zóhár, Pinchasz, 427. oldal.

f) Ugyancsak előbbinek alapján Kóhelet 2, 8 alatti „Sidah vösidót“ szintén vonat vagy autó.

2. Ugyancsak létezett repülőgép, léggömb vagy egyéb légi jármű:

a) A talmudban sokszor fordul elő „migdál hápóréách báávér“, vagyis levegőben repülő torony.

b) Jevámot 116/a) és Mákót 5/a): „gamla parcha“ (repülőteve), ugyancsak repülőgépet sejtet; a „teve“ csak képletes kifejezés.

c) Bává Bátorá 64/b): „Én ádáim róceh sejitól máót vöjifrách báávér“ ugyancsak utalás valamilyen légi járműre.

d) (Jálkut Simeóni, Mislé, 964. fej.) „Alexandrus Mékedón tosz upárách báávér“.

e) Josephus Flavius is megemlíti előbbi „Józifón“ c. művében.

f) Hasonlóképpen utalás történik légi közlekedési eszközökre a Jálkut Simeóni, Jechezkeélhez a 367. fejezetben. Továbbá:

g) „Chiróm vöszánchériv bánu páltérin“ stb. (Midras Tanchuma, Berésit 7).

3. A grammofont is ismerték:

(Megillah 15/b): „Mölmáméd senkiráin méáléhem“ (magától szólt).

4. Létezett továbbá számológép is, amelynek segítségével a leghonyolultabb számtani műveletek eredményét tudhatták meg:

(Midrah Écháh Rábáti, 2. fej. „Szafku álájich kápá-jim“): „Kipáh sel cheshónót hájtáh Bijerusálájim“ stb.

5. Ismerték a villámhárítót:

(Tószefta Sábbát, 7. fej. utolsó misnah): „Hánótenet házrel mipné hárááim vöhábárák“ (fém a villám és mennydörgés ellen).

6. Távcső, messzelátó:

(Érubin 43/b): „Söfóferet hájtáh ló lö Rábbán Gámliél, seháján mábit vöcöfeh bah“ stb. (cső, amelyen messze láttott R. Gámliél).

7. Öngyújtó vagy zseblámpa:

(Beráchót 53/b) és Tószefta Beráchót 5. fej.): „Hájtáh ló nér tömunáh böchékó“ (zsebben elrejtett tűz vagy fény).

8. Thermos-üveg, hőpalack vagy más konzerváló edény:

(Mózes II. könyve, 16, 33.): „Kách cincenet áchát“. E mondatot Samson Ráfáel Hirsch bibliafordításában így adja vissza: „Nimm eine Kühlflasche“. A kommentárban pedig közli, hogy a „cincenet“ szó „cónén“-ből ered, ami hideget jelent. A manna összetétele olyan volt, hogy hidegen kellett tartani, amint ez említett fejezet 21. mondatából kiviláglik: „Vöchám hássemes vönámász“. Így tehát a „cincenet“ szó, amely az egész Szentírásban csak ezen az egyetlen helyen fordul elő, nem egyéb, mint a mai Thermos-üveg, amely a meleget melegen, a hideget pedig hidegen tartja.

SCHLOSZ LAJOS: HAZAI SAMU, KISS JÓZSEF, MIKSZÁTH KÁLMÁN ÉS PÓSA LAJOS RIMASZOMBATI ÖREGDIÁKOK

Rimaszombatban, a hajdani Palócia fővárosában, folyó évi június 10 és 11-én megható és felejtethetlen ünnepség folyt le. Az 1645 óta fennálló egyesült protestáns főgimnáziumnak élethen lévő, volt tanítványai, annak öröme, hogy a Felvidék visszatért az Anyaországhoz, a jelzett napokon összejövetelt rendeztek, amelyen mintegy 1000 vendiák vett részt. Nagy érdekessége volt az összejövetelnek, a megemlékezés azokról az egykori tanulókról, kik már nem lehettek jelen.

Egy őszbecsavarodott vendiák özv. Mikszáth Kálmánné 1910 augusztus 28-án néhai Veress Samu dr. főgimnáziumi igazgatóhoz írott levelét mutatta be, mely így hangzik: „Mélyen tisztelt Igazgató Úr! Fogadja hálás köszönetemet ama szép sorokért, melyeket a rimaszombati főgimnázium idején értesítőjében férjem emlékének szentelt. Legkedvesebb emlékei közé tartoztak megholdogult uramnak rimaszombati diákévei. Igen sokat emlegette azokat a legutóbbi napjaiban is. Nap-nap után összeültek Hazay Samu honvédelmi miniszterrel, aki szintén kellemesen emlékszik vissza azokra az időkre, mikor megholdogult férjemmel együtt hallgatták Baksay és Fábry kedves tanáraikat. Örökre hálás tisztelője: özv. Mikszáth Kálmánné.“ Budapest 1910 augusztus 28.

Mikszáth diákkori életéből még ma is tartja magát a következő szájhagyomány: Mikszáth az iskola tilalmának dacára, nagyon szerette a dohányt. Sok könyvet is vásárolt s azokat feltűnő gyorsan kiolvasta,

azután meg egy-egy szép pipáért eladta. Kiss József így tíz kötet elsőrendű regényt kapott tőle egy remek tajtékipipáért, melyet szép barnára kiszítt.

Elválaszthatatlan barátság fűzte Kiss Józsefet Pósa Lajoshoz is. Együtt faragták a kadenciákat az örökké csobogó Rima partján. Van a rimaszombati főgimnáziumnak egy nagyon régi cseresznyeszínű bársonyba kötött albuma, amelybe az intézet tanítványai első irodalmi zsengeiket sajátkezűleg írták be. Kissnek, Mikszáthnak és Pósanak számos költeménye van abban, melyet tanuló társaik érdemkönyvre méltattak.

A nemesradnóti református lelkész 1913-ban felhívást intézett Gömör-Kis-Hont vármegye közönségéhez, mondván: Egy esztendő múlva (1914) 40 éve

Művészi
kivitelű

siremlékek

Löwy-nél Budán

II., Fő-utca 79. Telefon: 35-15-81
Fióközlet és telep III., Bécsi-ut

A régi zsidó temetővel szemben.
A trolleybusz indulási állomásától 2 percre

Angolul megtanulnak növendékeink középiskolai vagy ipari tanulmányaik mellett!

Dr. B. Krausz Hilda internátusa ANGOL-MAGYAR leánynevelő

Budapest, XIV., Ida-utca 3. (Városliget). Telefon: 296-313. Minden típusú leányiskola közvetlen közelében. Továbbképzés. — Szigoruan rit. ellátás.

lesz, hogy Pósa Lajos írói működését megkezdte. Ugyanakkor 25 éves dicső multra tekinthet vissza az „Én Ujságom“ is, a gyermekvilág kedves lapja. Azt gondoltam, hogy milyen szép dolog volna, — a költőhöz is, szülővármegyéjéhez is milyen méltó volna, ha a kettős évforduló alkalmából Pósa Lajost illőképpen megjubilálnánk! Hogy mi módon? Köztudomású dolog, hogy a költő szülőfaluját, Nemesradnót községet ötödfélév előtt rettenetes tűzvész sujtotta. Elpusztult „Pósa bácsi“ cserepes tanyája is. Porrá égett az a gonddal ápolt kedves kis hajlék, hol a költő édesanyja élt, küzdött, remélt, aggódott és meghalt, ahol a nagy költő annyiszor hajtotta nyugalomra koszorús fejét. A ház, a lugas, a virágoskert helyét azóta felverte a gyom.

Hát a mi Pósa iránt érzett igaz szeretetünk nem tudná újra felépíteni azt a rombadőlt kis hajlékot. — annak a kettős jubileumnak napjára? Én hiszem, hogy megtudná!

Alig hogy tudomást szerzett Kiss József a nemesradnóti aranyházú református pap előkelő tervéről, a Pósaival kötött régi barátsága új virágot hajtott öregedő lelkében. Az eszmét fölkapta nagyértékű, messze elterjedt lapjában: a Hétkben és ez tetemesen hozzájárult ahhoz, hogy a cserepestanya újra felépült az óhajtott időre és szebb lett, mint volt!

Kiss Józsefnek rimaszombati diákéveiről csak néhány szót. Tudjuk, hogy szülei a szomszédos Serke községben laktak. Mint gyermeket az ottani református pap: Almássy Balogh Sámuel tanította a betűvetésre, vallásra, a zsidó történelemre és a magyar nemzet történelmére — és előkészítette a rimaszombati gimnáziumba. Talán nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy az édesanya után ennek a derék tudós református papnak köszönheti a magyar irodalom Kiss Józsefet. Ez a képzett, több európai nyelvet beszélő református pap, fedezte fel Kiss Józsefben az isteni szikrát és vette gondozó szárnyai alá. Almássy Balogh Sámuel 1842-ben a Magyar Tudományos Akadémián pályadíjat nyert, egy ezüst bilikumba helyezett száz darab aranyat, 1846-ban az Akademia tagjává választották. 1867-ben költözött az öröklét honába. Kiss

halhatatlan versei közül csak az „Egy sír“-t említsem meg. Ez a rimaszombati elhagyott régi zsidó temetőben nyugvó édesanyjának szól. Hála az Égnek és a derék rimaszombati ifjúságnak, az elfeledt sírhant ma már nem jeltelen. 1938 július 20 óta méltó síremlék hirdeti: „Itt pihen a költő anyja. Kis Istvánné, Behrmann Mária. Meghalt 1862-ben.“

Kiss József utoljára 1904 szeptember havában volt Rimaszombathban Pósa Lajossal együtt, a régi ódon gimnázium 50 éves jubileumán s az ugyanakkor tartott új palotaszerű főgimnázium épületének felavatási ünnepélyén s úgy Kiss, mint Pósa 1—1 gondolatdús költemény elszavalásával emelték az ünnepség fényét. Mikszáth Kálmán csak szellemileg volt jelen, írásban küldött remek emlékbeszédet.

Kiss József, mint már többször, ez alkalommal is hangoztatta, hogy szívesen és szeretettel gondol vissza Rimaszombatra és Gömörre. szűkebb otthonára.

SZÍNHÁZI EST TEL-AVIVBAN

Az európai politikai horizont elborulása, Erec Izrael súlyos problémái nem voltak döntő befolyással a tel-avivi színházi életre. A „Habima“, az „Ohel“ és a „Mataté“ még a szezon utolsó heteiben is újdonságokat mutattak be. A Habima leghatásosabb darabja a „Fehér epidemia“ volt, amely az emberiség legjobb rétegeinek küzdelmét mutatta a háború ellen. Ugyancsak nagy sikere volt a „Marannusok“-nak, amely a spanyol inkvizíció idejében játszik.

Az „Ohel“ műsorának kiemelkedő darabja az „Askenázi fivérek“ volt. Kapuzárás előtt még a „Sodoma“ című Leivik darab vonzott nagy közönséget pompás bibliai képeivel. Ezt a darabot csakúgy, mint a „Jakob és Rachel“-t, „Jeremiás“-t, Bistritsky „Sabbatai Zevi“-jét, a kitűnő Mosche Halevi rendezte. Neki köszönhető, hogy az „Ohel“ ma már megközelíti a világhírű Habima színvonalát.

A „Mataté“, e szatirikus színpad sok pompás tárgyat talált az ország politikai életében. Legutóbbi darabjának címe: „A fehér könyv“ volt, ebben mint végső konzekvenciát megállapítják, hogy az angolok számára —, ha meg akarják büntetni mindazokat, akik az illegális bevándorlást elősegítik —, nem marad egyéb hátra, mint óriási koncentrációs tábort építeni az egész Palesztina befogadására.

A kitűnő HOFFMAN-féle orth. כשר vendéglőben

változatos, finom menü mérsékelt árban, házhoz szállítva is ■ Lakodalmakat vállal elsőrendű kivitelben * Elsőrendű fajborok

Budapest, VI., Révay-utca 4/B
Telefon 1-238-43

DR. DÉSI GÉZÁNAK A CHEVRA

KÖZGYŰLÉSÉN TARTOTT BESZÉDÉBŐL

Amióta zsidók vannak, mindig volt Chevra. Hogyha az országúton találtak egy halottat, elvitték, megmosdatták, fehérbe öltöztették és nem kérdezték, hogy mi a vagyona, úgy kezelték, mintha királyfi volna. Momentán nem ünneplünk, de szivünkben él a kegyelet. Mihelyt megjön az idő és alkalom, akkor kellő időben hálát fogunk adni az Istennek majd schechejonut fogunk mondani, hogy volt Chevra, hogy van Chevra és hogy lesz Chevra. Minden zsidónak az a kötelessége, hogy gyökeredzék a multban, ne felejtse el a tegnapelőttöt és hízzék a holnapban. Ne veszítsük el sohasem az optimizmusunkat.

Ha valaki ma kimegy a temetőbe, azt hinné, hogy ha nem is a régi prágai temetőt látja, de a szeretetnek, a hitnek, az emberszeretetnek, az összetartásnak valami viruló kertjét. Ha kint az életben nem tudunk vigaszt találni, megtaláljuk a temetőben, amely összeköti a földet az éggel és új reményt ad, mert a temető mutatja, hogy a magyar zsidóság még tele van hittel, kegyelettel és bizalommal tekinthet a jövő elé. És bennünket a rossz idők sem fognak eltántorítani, megmaradunk igazi hű zsidóknak és magyaroknak. És ezt a kettős egységet nem tudja senki kettéválasztani.

SZALAI ÁRMIN HALÁLA

Nagy veszteség érte a kassai zsidó hitközséget főtitkárának, Szalai Árminnak halálával. Az elhunyt egyéniségét, áldásos működését gyönyörűen jellemezte gyászbeszédében dr. Hercz Ignác, a kassai hitközség elnöke:

Szalai Ármin az igazságosság tántoríthatatlan híve és harcosa volt anélkül, hogy bárkit komolyan megsértett vagy megalázott volna. Hogy ha pedig őt bántotta meg valaki, ezt öt perc alatt elfelejtette. Gyűlöletet és bosszúérzetet nem ismert és nem hordott a szívében.

A zsidóság egyetértését és testvériségét senki nálánál jobban nem érezte, nem képviselte, nem hirdette és nem cselekedte. Két adottság élt benne: a magyar nemzethez való hűséges ragaszkodás és a zsidó vallásfelekezeti közösség hűséges ápolása.

A zsidóságot az utolsó években ért igaztalan hántalmak és üldözések szívéig hatottak. Minden testi vagy lelki ostromcsapást saját testén érzett. A halállal végződő súlyos betegségében is állandóan küzdött a gonosz szellemek ellen, melyek a zsidóságot fenyegetik. Halálverejtékes deliriumaiban

állandóan hesegette és űzte el a zsidókat veszélyeztető démonokat. Életével, betegségével, minden gondolatával zsidótestvéreinek csüngött és azok jólétét munkálta.

Hosszú betegségének leírhatatlan sok rettenetes szenvedése áldozat, korai halála megváltás legyen Isten előtt a mi méltatlan szenvedéseinkért.

néh. Szalai Ármin, a kassai izr. anyahitközség főtitkára

S most, mielőtt útrabocsájtanalak Szalai Ármin, vidd magaddal a földek és vizek, a holygók és mennyek Ura elébe a mi kívánságainkat. Fohászkodj, könyörögj és követelj igazságot, isteni igazságot a zsidóság részére is!

Megtetted kötelességedet a földön, betöltöd hivatásodat a mennyekben és mi emlékezetet örök kegyelettel fogjuk megőrizni.

Elegáns

férfi ing

P 8.80-tól

SZÉKELY JENŐ

PETŐFI SÁNDOR-UTCA 9

Jól öltözött gyermekek szalonja

„CHEDWA”

GYERMEKRUHA SZALON

V., CSÁKY-U. 3. III. 17. LIFT

A PALESZTINIAI TENGERPART KASZINÓJA

Tervezte Alfréd Goldberg műépítész.

Bath Galim, Haifának közvetlenül a tengerparton épült villanegyede, különösen a tengerbe épített uszóstadionja és kaszinóépülete révén vált népszerűvé. A kaszinó, amelyet több felvételben ismertetünk olvasóinkkal, a tengerben emelt betonoszlopokon nyugszik. A felső emeleten gyönyörű helyiségek vannak, vendéglő, kávéház, bár számára, a tetőn pedig nagy szabadtéri mozgósínház foglal helyet. Az egész épület a luxust és az életörömet szolgálja és reméljük, hogy újra elérkezik az az idő, mikor a bathgalim kaszinóba seregestől érkeznek a külföldi turisták, hogy a kolóniák és városok megtekintése után a régi bibliai emlékek áhítata után itt élvezhessék a modern, nagyvilági luxust, akár csak Miami-ban, Monte-Carloban vagy Biarritzban.

Ú J K Ö N Y V E K

SCHOPENHAUER, DARWIN, NIETZSCHE NYOMÁBAN. *Timár Magda* dr.-nak ilyen címen megjelent doktori értekezése az emberi szellem fejlődésének érdekes, politikai, gazdasági, tudományos, irodalmi terén egyaránt jelentős korszakát világítja meg. Nagy anyagot vetít elének ez a pompásan megírt tanulmány, nagy összefüggéseket kutat, követi a nyomokat, amelyek a filozófiai elméletektől a költészet világához vezetnek. A szemléletnek ez a módja megfelel a ma emberének, akinek nem adatott meg, hogy egyes apró jelenségek fölött elmélázhasson. Aki kevés, elvont dolgoknak szánt idejében is azért küzd, hogy meg tudja érteni sorsának nagy mozgató erőit. *Timár Magda* jól megválogatott, bő idézetekben mutatja ki a 19-ik század vezető szellemeinek, Darwinnak, Nietzschenek hatását a magyar költészet akkori képviselőire. Az érdekes tanulmány széleskörű érdeklődésre tarthat számot.

TOLLHEGYRŐL

JERUZSÁLEM POLGÁRMESTERE.

Az angol alsóházban Tom Williams kérte, hogy a kormány mozdítsa elő zsidó polgármester választását Jeruzsálemben. A város lakosságának kétharmada zsidó, az adó 75 százalékát zsidók fizetik. Az angol kormány nevében Sir Thomas Inskip azt válaszolta, hogy közérdekből helyesebb, ha az új községi választásokig, 1940-ig a muzulmán polgármester megmarad hivatalában.

AZ IFJÚSÁG EGYSÉGES SZERVEZETE TEL-AVIVBAN.

Tel-Avivban Ben-Gurion kezdeményezésére, 19 különböző ifjúsági szervezet egységbe tömörült.

Boros és Kohn cégtulajdonos **Boros József**

siremlék nagyraktára f. évi május hó 1-től kizárólag: Budapest, VII.,

Telefon: 141-492.

Modern fedőlapos, virágvázás siremlékek

Dob-utca 2

(Károly-köruti sarokház)

**OLCSÓ
ÁRAK!**

SZÉP AZ ALKONYÓRA A TENGER MELLETT.

a Karmelen. A lebukó nap ezer finoman sugárzó színt dob a vízre, a hegy fenyőfái illatoznak, a zöldelő csúcsok úgy pihennek a küzdelmes palesztinai élet fölött, mint álmodó királynők, akik semmit sem tudnak népeik szenvedéséről. Pedig ez az az óra, amikor lőnek lenn az utakon, ez az az óra, mikor a munkások kiözönlenek a gyárakból és a mérnyelő könnyen eltűnhetik a tömegben.

Alkonyóra a Karmelen, gyönyörűségnek szánt a Teremtő, de beléd dobja sötét hálóját, gyilkos bombáit, késeit, köveit, beléd dobja egész gyűlölettel megtelt súlyos szívét a megtévedt ember.

HOGY ÉLJÜNK MI, ZSIDÓK

ma a remény nélkül, hogy mégis csak sikerül követ kő mellé rakva megépíteni a tornyot, amely az égbe ér? Mi adjon erőt, hogy elviseljük kiközösítésünket és azt, hogy senki, de senki nem érti meg nyelvünket? Még az úgynevezett barátok sem.

SOK NYELVET HALLANI A SZÉP TELTSCH HOTELBEN.

Mintha a bábeli nyelvzavar újult volna fel, hogy meg ne értsék egymást, hogy elhidegüljenek egymástól a szívek. És valóban mennyi ellentét, mennyi meg nem értés ember és ember között! Angol tisztek is laknak a hotelben. egyikük, egy őrnagy, jó barátságot tart a tulajdonos 13 éves fiával, — ezt a kedves, okos zsidó fiút valahogy egyenrangúnak érzi, de a zsidó nép idegen neki, még nem látott egyetlen kolóniát, nem veszi tudomásul a zsidó munka eredményeit, nem volt Tel-Avivban. Két évi ittartózkodás után még mindig egészen furcsa, ferde fogalmai vannak a zsidókról. Az emberek nem értik egymás nyelvét, akár csak a bábeli időkben. A megváltás tornya, a híd a föld és az ég között nem tud megépülni.

ARI IBN ZAHAV ÚJ KÖNYVE:

A kátrányosok kalandjai

Héberből fordította: PATAI GUSZTÁV

Kapható a MULT ÉS JÖVŐ kiadóhivatalában

Ára 1. — pengő

DR. HAJDU MIKLÓS

SZENICZEI SAVUÓT

A HONIG-HÖNIG- ÉS BACK-
CSALÁD TÖRTENETÉBŐL

Ára 4 pengő

A MULT ÉS JÖVŐ KIADÁSA
MEGREDELHETŐ A KIADÓHIVATALBAN

Adriatica Tengerhajózási Rt.

hetenkénti járatai

Triesztből és Genovából

**Egyiptomba,
Palesztinába,
Rhodosba, Görög-
és Törökországba,**

hetenként kétszeri járatok

**Ragusába és a Dal-
mát tengerpartra.**

Felvilágosítás és prospektus kapható:

Adriatica Tengerhajózási Rt.

**Budapest, VII., Thököly-út 2, IV., Váci
ucca 4. és az összes utazási irodákban.**

A TELAVIVI ZENEKARBAN,

amelyet Hubermann szervezett és Toscanini dirigált, egész kis kolóniát alkotnak a magyar muzsikusok, a budapesti Zenei Főiskola volt növendékei. Így a magyar zenei kultúra eljutott Keletre és egy ponton legyőzte Bábelt.

MÉGIS FOLYIK AZ ÉPÍTÉS,

új telepek alakulnak a legveszélyesebb pontokon. Jellemző a helyzetre, hogy a legelső órában az ideiglenes védőfalat állítják fel, mögötte építik a sátrakat, az első házakat és a falakat. Mikor aztán a valódi védőfal kész, lebontják az ideiglenest. Ez a sorrend sablonná vált az új kolóniákon, akárcsak az éjszakai támadások, a védekezés, az éjjeli őrség és a nappali munka feltétlen folytatása. De a sablonok mögött mennyi csendes hősiesség.

KRÓNKA ÉS SZEMLE

RUBINYI MÓZES DR. igazgató 35 évi tanári működés után ezidén nyugalomba vonul. A tanítás nála hivatás volt, egyéniségének minden kiválóságát belevitte és így érthető, tanítványai épűgy, mint kollégái, igaz sajnálattal válnak meg tőle. A báró Wesselényi-féle felsőkereskedelmi iskola ezidei Évkönyve meleg írásban méltatja Rubinyi működését, kiváló egyéniségét és kifejezést ad annak a megbecsülésnek, amellyel az intézetben körülvették. Mi a magunk részéről azt reméljük, hogy ha Rubinyi a tanító, a nevelő nyugalomba is vonul, Rubinyi az író nem vonul vissza a

magyar irodalom terén kifejtett munkásságától és még sok, az eddigiekhez hasonló, nagyértékű művel fogja megörvendeztetni olvasóinak táborát.

BARÁT ENDRE ELŐADÁSAI A VIDÉKEN. A vidéki városok zsidóságának meghívására nagyszerű előadásokat tartott Barát Endre, a magyar zsidóság izzószavú költője. A kultúresteken közreműködött Kelen Dóra, a nagytehetségű fiatal előadóművész, aki zsidó költők verseit interpretálta döbbenetes erővel. Az elmúlt hóban *Cegléd, Kiskunfélegyháza, Abony, Törökszentmiklós* és *Szolnok* zsidó közönsége tapsolt Barát Endrének és Kelen Dórának.

AMERIKA KATOLIKUSAI AZ ANTISZEMITIZMUS ELLEN. Amerikában katolikus papok, tanítók, munkásvezérek, írók bizottságot alakítottak az antiszemitizmus leküzdésére. A newyorki „Catholic Worker” szerint lassanként a katolikusok között tért hódít az antiszemitizmus, ami ellen küzdeni kell.

ÚJ HITKÖZSÉGI SZÉKHÁZ ZÜRICHBEN. Zürichben új hitközségi székházat építenek. Homlokzata már minden részletében, díszítésében kész. Most gyorsított ütemben dolgoznak a belső kiképzésen, hogy a nagy terem a közelgő ünnepekre már rendelkezésre álljon.

ZSIDÓK AMSTERDAM ÉS ROTTERDAM VÁROSI TANÁCSÁBAN. Röviddel ezelőtt folytak le Amsterdamban és Rotterdamban a városi választások. Az amsterdami városi tanácsban az összesen 45 tag közül 7 zsidó. Rotterdamban 2 zsidó városi tanácsos van.

SPECIALISTA AZ ILLEGÁLIS BEVÁNDORLÁS LEKÜZDÉSÉRE. Ugy hírlik, hogy a palesztinai kormány kiváló rendőrségi szakembert alkalmazott az illegális bevándorlás leküzdésére.

ASSZONYOK TILTAKOZÁSA A FEHÉR KÖNYV ELLEN

Erec Izrael női szervezeteinek tanácsa a Fehér Könyv megjelenése után felhívást bocsájtott ki, amely így hangzik:

A zsidóság üldöztetésének legtragikusabb idején ér bennünket az angol kormány hitszegése. Ebben az órában tagadja meg nemzetközi fogadalmát, hogy segítségére lesz a zsidó nép nemzeti otthonának felépítésében.

Generációk vágyakozása és évtizedek áldozatai véghezvitték a csodát és ezt a puszta földet termékennyé, emberi életet adóvá változtatták. Az utolsó évek politikai nyugtalansága nem csökkentette munkánk jelentőségét, sőt inkább az egész világ szemében megerősítette a hitet, hogy meg tudjuk védeni, amit építettünk.

A zsidó nép sohasem fogja az angol kormány új határozatait — amelyek kisebbséggé akarják bélyegezni — elismerni.

Mi zsidó asszonyok, akik ezt az országot kezünk munkájával és gyermekeink életével építjük, követeljük a jogot, hogy az építést folytathassuk.

Követeljük: a szabad bevándorlást üldözött testvéreink számára, zsidó telepítéseket az ország minden részében és az önálló politikai lét lehetőségét.

Semmiféle intézkedés nem tépi ki szivünkől Erec Izrael iránti hűségünket, odaadásunkat, készek vagyunk minden eszközzel harcolni bármely akadály ellen, amely egyetlen reménységünk megvalósulásának útjába áll.

SIRKÖVEK

PFEIFER ÉS HESZKY kőfaragómesterek sírkőraktára
Budapest, VII., Károly király-út 3/c
Dob u. sarok Szombat és ünnepnap zárva Tel. 1-349-95
RENDKÍVÜLI OLC SÓ ÁRAK!

Felelős szerkesztő és kiadó: DR. PATAI JÓZSEF.

Kiadóhivatali igazgató: VIRÁG GYULA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V., Vadász-u. 11.

Hungária Hirlapnyomda R. T. Budapest. Felelős: Bánó Lehel.

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára